

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY
V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu
Katedra bezpečnostních studií

Libertarianismus a
bezpečnostní aspekty

Diplomová práce

Libertarianism and its Security Aspects

Master's Thesis

Vedoucí práce

Autor práce

doc. Dr. Ing. Štefan DANICS, Ph.D.

Bc. et Bc. Lucie KENKUŠOVÁ

Praha

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 1. 3. 2022

Lucie KENKUŠOVÁ

ANOTACE

Diplomová práce objasňuje libertarianismus jako ideový koncept a politické hnutí. V práci je nastíněn vývoj libertarianismu od jeho vzniku až po současnost. Práce analyzuje požadavky libertarianismu vůči státu a zároveň i koncept minimálního státu, kdy se vláda omezuje pouze na nezbytné funkce. Práce nejenom definuje hlavní hodnoty a principy libertarianismu, ale i jeho postoj k demokracii a tzv. welfare state. Cílem předkládané práce je analyzovat aplikovatelnost libertarianismu při řešení problémů, především těch bezpečnostních, s nimiž se aktuálně státy potýkají, včetně pandemie viru COVID-19.

KLÍČOVÁ SLOVA

Liberalismus, libertarianismus, minarchismus, anarchismus, minimální stát, pandemie "Covid- 19", USA.

ANNOTATION

This thesis clarifies libertarianism as an ideological concept and political movement. The thesis outlines the evolution of libertarianism from its origins to the present. The thesis analyses the demands of libertarianism against the state, as well as the concept of a minimal state, with the government confined to essential functions. The thesis not only defines the core values and principles of libertarianism, but also its attitude to democracy and the so-called welfare state. The aim of this thesis is to analyse the applicability of libertarianism in solving problems, especially those regarding security that states currently face, including the COVID-19 pandemic.

KEY WORDS

Liberalism, libertarianism, minarchism, anarchism, minimal state, pandemic of "Covid- 19", USA.

Obsah

Úvod	5
1 Libertarianismus jako ideový a politický proud	6
1.1 Liberalismus a libertarianismus.....	7
1.1.1 Prehistorie liberalismu ve starověkém Řecku a Římě.....	9
1.1.2 Otcové zakladatelé.....	9
1.1.3 Historický vývoj chápání liberalismu a jeho proměna v libertarianismus.....	10
1.2 Vztah libertarianismu k minarchismu a anarchismu.....	17
1.3 Požadavky libertarianismu vůči státu: koncept „minimálního státu“	18
1.4 Libertariáni krvácejícího srdce	19
2 Ústřední teze liberalismu	20
2.1 Hlavní hodnoty liberalismu.....	21
2.1.1 Zásada o neútočení	25
2.1.2 Princip sebevlastnictví.....	28
2.2 Postoj libertarianismu k welfare state	30
2.3 Postoj libertarianismu k demokracii	32
3 Dnešní podoba libertarianismu, jeho bezpečnostní aspekty a přístup k řešení celospolečenských krizí.....	38
3.1 Libertariánská strana současnosti v USA.....	38
3.2 Libertariánismus v České republice.....	43
3.2.1 Iniciativa chcipl PES	43
3.2.2 Volný blok.....	44
3.2.3 Inklinuje česká Pirátská strana rovněž k libertarianismu?	45
3.2.4 Pro Libertate - Institut práva a občanských svobod.....	45
3.3 Libertarianismus v době krize	46
3.3.1 Otázka migrační krize	47
3.3.2 Liberalismus a pandemie viru COVID-19.....	50
Závěr.....	57
Seznam použité literatury	58

Úvod

Předkládaná diplomová práce objasňuje libertarianismus jako ideové a politické hnutí, a to na pozadí historického vývoje jeho chápání. V tomto ohledu je libertarianismus analyzován jako extrémní forma liberalismu, která může nabírat podob minarchismu a anarchismu.

V práci jsou dále přiblíženy ústřední teze libertarianismu a z nich vyplývající postoje ke klíčovým otázkám fungování státu. Podrobně je zde popsán princip sebevlastnictví (*angl. self-ownership*) a zásada o neútočení (*angl. non-aggression principle*). Tyto principy autorka pokládá za zásadní, neboť z nich vychází libertariánský odpor proti přerozdělovacímu zdanění, právnímu paternalismu a možná i státu samotnému.

Cílem diplomové práce je definovat libertarianismus jako doktrínu a politický proud a analyzovat jeho aplikovatelnost při řešení bezpečnostních problémů, s kterými se demokratické státy reálně potýkají. Závěrečná kapitola reflektuje postoje libertarianismu v době krizí, především na příkladu pandemie viru COVID-19. Autorka argumentuje, že je potřeba rozsáhlé vládní reakce, čímž v práci vyvrací politickou ideu, která je často, byť poněkud zjednodušeně, shrnuta do požadavku „minimální státu“ lépe řečeno minimálních funkcí vlády. Lepším vyjádřením by byla vláda omezená svým rozsahem, ale dostatečná k tomu, aby splnila svou úlohu při ochraně jednotlivce. To představuje určité limity doktríny libertarianismu, který potom v praxi může v době krize bránit pružných státních reakcích.

Primární metodou, kterou autorka uplatnila při zpracování diplomové práce, je obsahová analýza odborné literatury a dalších materiálů týkajících se řešené problematiky. Další zvolené metody použité při studiu literatury a internetových zdrojů jsou především analýza, deskripce, syntéza, dedukce a analogie.

1 Libertarianismus jako ideový a politický proud

Libertarianismus je doktrína, která říká, že každý člověk je vlastníkem svého života a že nikdo není vlastníkem života nikoho jiného; a že tudíž každá lidská bytost má právo jednat v souladu se svými vlastními rozhodnutími, pokud tato jednání neporušují rovnoprávnou svobodu jiných lidských bytostí jednat v souladu se svými rozhodnutími.¹

Institucionálně je spojen s myšlenkou minimálního stavu, omezeného na splnění těch nejzákladnějších funkcí, jako je ochrana občanů před externím nebezpečím nebo i mezi nimi navzájem.

Jádrem libertariánské politické filozofie je myšlenka svobody. Ale co to znamená být svobodný? Na tuto otázku není snadná odpověď. Když však libertariáni používají slovo svoboda, odkazují na negativní svobodu nebo svobodu. Negativní svobodou libertariáni myslí osvobození od nátlaku. Každý člen společnosti by podle libertariánů měl mít možnost žít svůj každodenní život bez překážek ze strany vlády, pokud jednání na základě takové svobody neporušuje negativní práva ostatních.

Libertariáni tvrdí, že když jsou lidé svobodní, jsou schopni svobodně myslet, vykonávat živnosti a profese, které fungují bez vládních nařízení, zapojovat se do obchodu a obecně rozvíjet své schopnosti na nejvyšší možné úrovni. Shrnuto, libertariáni tvrdí, že jedině ve společnosti, která se řídí jejich principy, mohou lidé dosáhnout plného potenciálu.

V těchto ohledech je libertariánská teorie úzce spjata s klasickou liberální tradicí (ba je od ní občas prakticky nerozeznatelná), kterou ztělesňovali John Locke, David Hume, Adam Smith a Immanuel Kant. Výrazně rozlišuje mezi veřejnou a soukromou sférou života; trvá na postavení jednotlivců jako morálně svobodných a rovných, což vykládá jako silný požadavek suverenity jednotlivců; a domnívá se, že respektování tohoto postavení vyžaduje, aby se s lidmi zacházelo jako s nositeli práv, a tedy i jako s držiteli vlastnických práv.²

¹ HOSPERS, John. *What libertarianism is*. [online]. The Libertarian Alternative, 1974. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné [phil315_101.pdf \(callutheran.edu\)](http://phil315.101.pdf(callutheran.edu)) z: str. 1.

² *Libertarianism*. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2019. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: [Libertarianism \(Stanford Encyclopedia of Philosophy\)](https://plato.stanford.edu/entries/libertarianism/).

Libertarianismus bývá často označován za pravicovou doktrínu. Toto označení je však mylné. Zprvé, v sociálních (nikoliv ekonomických) otázkách libertarianismus prosazuje teorie, které se běžně považují za levicové názory. A za druhé existuje podmnožina takzvaných „levicově-libertariánských“ teorií. Zatímco všichni libertariáni se shodují v otázce osobních práv, levicovní libertariáni se od ostatních libertariánů liší tím, co si lidé mohou přivlastnit z hlediska neobdělávaných přírodních zdrojů (půda, vzduch, voda, nerosty atd.).³

Prakticky všichni libertariáni sice zastávají názor, že existuje určité omezení, jakým způsobem si lze zdroje přivlastnit, avšak levicovní libertariáni trvají na tom, že toto omezení má výrazně rovnostářský charakter. Mohlo by to například být, aby lidé, kteří disponují přírodními zdroji, platili ostatním v poměru k hodnotě svého majetku. Levicové libertariánství proto může prosazovat určité druhy rovnostářského přerozdělování.

1.1 Liberalismus a libertarianismus

Podstatu liberalismu vystihuje sama etymologie pojmu. *Libertas* znamená v latině svoboda, *liberalis* pak svobodný. A právě svoboda každého občana představuje nejdůležitější hodnotu liberalismu. Zastánci liberalismu zdůrazňují nadřazenost osobní svobody a autonomního rozvoje člověka nad regulatorní rolí státu a jeho institucí. Liberální ideje se nedotýkají pouhé svobodné vůle člověka, ale zároveň deklarují právo na svobodný politický, ekonomický, sociální a kulturní život. Dalšími devizami, které liberálové vyznávají, je právo na individuální jedinečnost, svoboda jako taková, svobodná vůle, politická práva a svobody, tolerance, racionalita, spravedlnost a v ekonomické sféře svoboda soukromého podnikání. To vše má stát respektovat, a ne tomu bránit.

Uvedené požadavky byly po staletí pro autoritativní vládcy v kontinentální Evropě i pro římskokatolickou církev přirozeně neakceptovatelné.

Vznik a rozvoj liberalismu byl podmíněn ekonomickými proměnami společnosti na samém počátku 17. století. Feudální společnost přestala pozvolna dominovat a ztrácet rozhodující slovo. S hospodářským rozvojem se začíná prosazovat

³ *Libertarianism*. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2019. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: [Libertarianism \(Stanford Encyclopedia of Philosophy\)](#).

nová sociální vrstva – buržoazie, jež se lépe přizpůsobila bouřlivému rozmachu „výrobních sil“, řečeno termínem z marxistického slovníku, a zahájila čilé podnikání ve výrobě, obchodu a ostatních ekonomických sférách. Započala éra kapitalismu. Šlechta se ovšem pokusila „chytit druhý dech“, ale kvůli svému konzervativismu a rigidnosti za buržoazií stále více zaostávala. Výjimku z oněch dob představuje příklad z Anglie: proces tzv. ohrazování (*angl. enclosure of the land*), vyhánění rolníků z občiny - půdy, kterou pro svou obživu obdělávali drobní zemědělci, a to zdarma nebo za pachtovné.⁴ „Ohrazování“ mělo příčinu v rozmachu manufaktur zpracovávajících vlnu, mimo jiné lukrativního exportního artiklu, což ovšem vyžadovalo extenzivní chov ovcí na rozlehlých pastvinách.

Znaky liberalismu lze sice nalézt již ve starověkém Řecku a Římě, ale jako myšlenkový a politický směr přichází v moderním smyslu slova na scénu teprve v 17. století. Slovní základ pojmu se vynořuje dokonce až na začátku 19. století, když se objevil v názvu španělské politické strany Liberales (1812).⁵

Liberalismus nelze historicky chápat jako jednolitý ideový proud. „V Evropě se liberalismus vyvíjel po dvou liniích. Jednou byl tzv. individualistický liberalismus, druhou tzv. sociální či demokratický liberalismus. Teoretiky prvního byli zejména Angličan Jeremy Bentham a Francouz Benjamin Constant (1767 – 1831), zakladatelem a ideologem druhého byl Angličan John Steward Mill (1806 – 1873).“⁶

Ve Spojených státech patřili k protagonistům liberálních myšlenek – ještě před dosažením prezidentského úřadu Thomas Jefferson, Abraham Lincoln, jakož i Lincolnův nástupce demokrat Andrew Jackson.

Libertarianismus, lze-li opět začít etymologií, má stejný latinský původ jako liberalismus. O to výrazněji se svým programem od tradičních liberálních myšlenek liší. Zatímco se liberálové spokojují s požadavkem svobodomyslné vlády, zastánci libertarianismu přicházejí s imperativem absolutní nadřazenosti

⁴ *Enclosing the land*. [online]. UK Parliament. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/livingheritage/transformingsociety/towncountry/landscape/overview/enclosingland/>.

⁵ GRAY, J. *Liberalismus*. 1. vydání. Praha: Občanský institut, 1999. ISBN 80-86228-01-0. str. 7.

⁶ ADAMOVÁ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J. *Politologický slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2001, ISBN:80-7179-469-4. str. 171.

svobody jedince, kterou povyšují nad všechny ostatní hodnoty. Usilují tak o maximální rozšíření individuální svobody na úkor státu: „ve státu vidí hlavní ohrožení svobody“.⁷ Přicházejí dokonce s konceptem „minimálního státu“, někdy také „omezeného státu“, jehož pravomoci by měly být redukovány na pouhé potlačování kriminality, vymáhání uzavřených smluvních vztahů, zajištění občanských práv a svobod a práva na soukromé vlastnictví.⁸

1.1.1 Prehistorie liberalismu ve starověkém Řecku a Římě

Myšlenky všeobecné rovnosti lidí jsou staré jako evropská civilizace sama. V antickém Řecku tyto ideje zastával např. aténský demokratický politik Perikles (490 – 429 př. n. l.).

Ve starověkém Římě vznikl Zákon dvanácti desek představující nejstarší kodifikaci římského práva (z poloviny 5. stol. př. n. l.). Bylo to dvanáct bronzových desek vystavených v metropoli na Foru Romanu. Ústní zvykové právo se tehdy proměnilo v psaný kodex, který zajišťoval ze strany „urozených“ patriciů sociální a politická práva většinovým plebejcům. Principy této legislativní normy platí v demokratickém světě podnes. Najdeme zde zásadní ustanovení deklarující, že „nesmějí být uzákoněny žádné výsady ani opatření ve prospěch soukromé osoby ke škodě ostatních, v rozporu se zákonem, který je společný všem občanům a kterého mají právo použít bez ohledu na postavení“.⁹

Hlavními zastánci liberálních myšlenek byly osobnosti jako Livius, Tacitus nebo Cicero a četní stoikové s císařem Marcem Aureliem na předním místě.

1.1.2 Otcové zakladatelé

Jedním z prvních novověkých myslitelů, který se věnoval ideji svobody občanů, byl anglický empiristický filosof John Locke (1632 – 1704), a to v knize *Dvě pojednání o vládě*. V první části svého díla vyvrací Locke představu, že panovník má právo od Boha vládnout ostatním lidem. Ve druhé části své práce se filosof věnuje pozitivní teorii vlády. Vychází ze dvou pojmů: „přirozeného zákona“ a „společenské smlouvy“. Locke soudí, že se člověk svou přirozeností nachází ve

⁷ HEYWOOD, A., *Politické ideologie*. 4. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN978-80-7380-137-3. str. 108.

⁸ *Robert Nozick*. [online]. Britannica, 2022. [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z [www: Robert Nozick | American philosopher | Britannica](http://www.Britannica.com/Robert-Nozick).

⁹ GRAY, John. *Liberalismus*. 1. vydání. Praha: Občanský institut, 1999. ISBN 80-86228-01-0. str. 16 – 17.

stavu dokonalé svobody a rovnosti. Takové postavení má však pro život značné nevýhody, a ty lidi přiměly akceptovat tzv. společenskou smlouvu, jíž se občané vzdávají absolutní svobody ve prospěch legitimní moci panovníka. „Legitimní je taková moc, která jak je jen možné, ochraňuje práva na život, svobodu, zdraví a vlastnictví všech občanů a jež pronásleduje a trestá občany, kteří porušili práva ostatních, a hledí na veřejné dobro.“¹⁰

1.1.3 Historický vývoj chápání liberalismu a jeho proměna v libertarianismus

Dějinné proměny liberalismu a jeho podoby již charakterizovala ve stručném přehledu předchozí část práce. Následuje otázka, kdy se na scéně objevuje libertarianismus a jakými proměnami prošel od svého vzniku do dnešních dnů. Libertarianismus sice vyrůstá z klasického liberalismu počátku 17. století, avšak jako ideologická doktrína a politická praxe vzniká až ve století dvacátém. Hlavními teoretiky libertarianismu, ač se někteří považovali za liberály, jsou vedle dalších myslitelů José Ortega y Gasset, Ludwig von Mises, Friedrich August von Hayek, Robert Nozick a John Gray a John Rawls.

Vývoj této politické teorie bude znázorněný pomocí uvedení jejích hlavních myslitelů a témat, o které každý z nich libertarianismus rozšířil.

José Ortega y Gasset (1883 – 1955) byl španělský sociolog a esejista. Ortega, hlásící se k evropské liberální tradici soudí, že ač je rolí státu společnosti sloužit, ten se jí spíše snaží ovládnout.

Ludwig von Mises (1881 – 1973), ekonom a představitel tzv. Rakouské školy, kritizoval především státní zásahy do ekonomiky. Jeho jméno nese americký institut (Ludwig von Mises Institute), sídlící v Auburnu v Alabamě. Jedná se o libertariánskou organizaci, která se zabývá výzkumem a vzděláváním na poli ekonomie, filozofie a politické ekonomie.¹¹ Tento institut se mj. soustřeďuje na kritiku vládních intervencí do ekonomiky, obhájuje volný trh a soukromé vlastnictví a vyslovuje se pro mírovou koexistenci národů.

¹⁰ *Locke's Political Philosophy*. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2020. [cit. 12. 1. 2022] Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/locke-political/>.

¹¹ *O Mises*. [online]. Mises.cz. [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: [O nás – Mises.cz](https://mises.cz/).

S Misesovou osobností se spojuje jedna zajímavost; má totiž jmenovce Pavla Misese (nar. 1986), který se počítá k zastáncům jeho myšlenek a tak se rozhodl využít svého příjmení k propagaci Ludwiga von Misese. Má i své stránky hlidacstatu.cz, na niž se lze například dočíst „Kontrolujeme politiky, zda s našimi penězi zacházejí správně. Stali jsme se důležitým zdrojem informací pro novináře. Zajišťujeme transparentnost českého státu“. Český Mises je rovněž autorem předmluvy sborníku pražské konference z roku 1992 pod názvem *Liberalismus 20. století*. Zde vysvětluje své motivy blíže - vyslovuje přání redukce státu na minimální pensum nenahraditelných funkcí a požadavek volného obchodu s možností vzájemné spolupráce občanů mezi sebou i se světem, respektování individuální svobody, soukromého vlastnictví, ideálu tolerance a mírové koexistence.¹²

Friedrich August von Hayek (1899 – 1992), laureát Nobelovy ceny za ekonomii, národohospodář a filozof je dalším představitelem „Rakouské školy“. Ve své teoretické práci se zaměřil na obhajobu liberalismu a ostré kritice podrobil totalitní režimy – socialismus a fašismus. Pro Hayeka je zásadní existence soukromého vlastnictví jako nezbytné podmínky efektivního hospodářství. Odmítal tak ekonomický intervencionismus a státní monopoly ve prospěch tržního hospodářství. Hlásil se k myšlenkám liberálního přístupu ve všech sférách života společnosti.¹³

Co vlastně znamená sousloví Rakouská škola? Je odvozeno od místa jejího vzniku, Rakouska. Jako směr ekonomického myšlení se začala formovat již ve 2. polovině 19. století v hlavním městě Rakousko – Uherského mocnářství, Vídni. K tomuto relativně kompaktnímu ideovému proudu se ovšem nehlásí jen Rakušané, ale i další národohospodářští teoretici řady zemí. Myslitelé Rakouské školy spojují především používané metody; nejsou to empirické postupy, jak by se u ekonomů dalo předpokládat, ale především deduktivní logická metoda spolu s analýzou lidského jednání.

¹² *O Hlídači státu*. [online]. Hlidacstatu.cz. [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné z: [O Hlídači státu - Hlídač státu \(hlidacstatu.cz\)](http://O_Hlidači_státu_-_Hlídač_státu_(hlidacstatu.cz)).

¹³ *Friedrich August von Hayek*. [online]. Mises.cz. [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné z: [Ekonomické nepravidelníky, IX. Friedrich August von Hayek – Mises.cz](http://Ekonomické_nepravidelníky,_IX._Friedrich_August_von_Hayek_-_Mises.cz).

Robert Nozick (1938 – 2002) byl americký filozof a politolog. Ve svém prvním tištěném díle *Anarchie, stát a utopie* (kniha vyšla r. 1974) se hlásí v období ultrakonzervativního reaganismu a thatcherismu k hodnotám libertarianismu.

Poslední osobnost, o níž je třeba se v této souvislosti zmínit, představuje John Gray (nar. 1948), britský politický filozof a spisovatel. Z českého vydání jeho zásadní práce *Liberalismus* bylo už citováno. Liberalismu se věnuje rovněž další autorův titul „Two Faces of Liberalism“, vydaný v roce 2000 (česky *Dvě tváře liberalismu*). V knize Gray vyslovuje tezi o jakési „dialektice“, nebo snad lépe dichotomii liberalismu, tj. dvou protikladných tendencí: „na jedné straně je liberální myšlení teorií o univerzálním racionálním konsensu, který se snaží nalézt nejlepší způsob života pro všechny, podle druhé je liberalismus projektem mírové koexistence mezi různými druhy životních stylů“.¹⁴

Inspirací pro Graye byl už starověký Aristoteles se svou charakteristikou člověka jako společenské a politické, tj. státoporné bytosti (*polis* znamená řecky *obec*), „zoon politikon“, čímž vysvětloval přirozený vznik státu. Z novověkých myslitelů to byl především anglický filozof empirismu John Locke, který výrazně ovlivnil anglické osvícenství a pozdější liberalismus. Byl to ale kupodivu rovněž politický filozof Thomas Hobbes, také Angličan, zastánce absolutistické formy vlády.

Milton Friedman (1912 – 2006) tento americký matematik a ekonom paradoxně pracoval ve službách konzervativních politiků – zapojil se do prezidentských kampaní Ronalda Reagana. Řekl, že je filozofem, ale členem i Republikánské strany z důvodu účelnosti, nikoli principu.¹⁵

V knize *kapitalismus a svoboda* se lze v závěrečné stati *Liberalismus a egalitářství* mimo jiné dočíst: „Podstatou liberální filozofie je víra v důstojnost jednotlivce, v jeho svobodu realizovat většinu svých schopností a příležitostí podle vlastních rozhodnutí...“. Pokračuje myšlenkou, že liberál přirozeně

¹⁴ *The Two Faces of Liberalism*. [online]. Wiley. [cit. 21. 1. 2022]. Dostupné z: [The Two Faces of Liberalism | Wiley](#).

¹⁵ FRIEDMAN, M. *Kapitalismus a svoboda*. 1. vydání. Praha: Liberální institut, 1994. ISBN 80-85787-33-4. str. 168 – 169.

schvaluje kroky posilující svobodu a rovnost, a naopak znemožňující monopolní moc.¹⁶

John Rawls (1921 – 2002) tento americký liberální politický filosof, profesor Harvardovy univerzity získal světový věhlas publikací *Teorie spravedlnosti*, která vyšla v roce 1971 (v češtině r. 1975). Řeší v ní otázku „na jakých principech spravedlnosti svobodní a rozumní lidé v rovné výchozí situaci se ve vlastním zájmu mohou shodnout“.¹⁷ Souslovím „rovná výchozí situace“ Rawls odkazuje na ideu společenské smlouvy, které věnoval pozornost například John Locke nebo Jean Jacques Rousseau.

Výchozí situace stejná pro všechny, kdy si jsou lidé rovni a mají zájem kooperovat, je garancí, že jejich rozhodování bude vůči druhým spravedlivé. Tato spravedlnost má zajišťovat rovné právo na společné základní svobody. Případná sociální a ekonomická nerovnost je akceptovatelná, jestliže vyplývá se statusem druhého člověka, kterého dostáhl na základě principu rovnosti příležitostí a bude-li daný jedinec ochoten přispět těm nejméně zvýhodněným. Nerovnost však nesmí omezovat elementární svobody a rovnost příležitostí.

Uvedené principy zajišťují pak politickou a právní rovnost a vytvářejí optimální podmínky pro politické a občanské svobody. Někteří Rousseauovi kritici oponují, že lidé žijící v nedostatku se rádi zvýhodněných svobod vzdají ve prospěch perspektivy, že si materiálně polepší. Taková námitka určité opodstatnění má.

Murray N. Rothbart (1926-1995) libertariálský ekonom a teoretik, Misseslův žák a tedy zastánce idejí americké odnože rakouské školy, přispěl k redefinici moderního libertarianismu. Zároveň položil základy ekonomického anarchismu, anarchokapitalismu; tento neologismus sám vytvořil. Kapitalismus a anarchismus jsou nejen slučitelné, ale zároveň jeden bez druhého dokonce nemohou ani existovat, soudí Rothbart. V kontrastu s takzvaným umělým řádem, jehož výsledkem je autoritativní stát se svými intervencemi a regulacemi, upřednostňoval v Hayekových intencích „spontánní řád“, společenství

¹⁶ FRIEDMAN, M. *Kapitalismus a svoboda*. 1. vydání. Praha: Liberální institut, 1994. ISBN 80-85787-33-4. str. 168 – 169.

¹⁷ BARŠA, Pavel. *Teorie spravedlnosti Johna Rawlse*. [online]. Politologickycasopis.cz. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z [www: 1995-4-6-Barsa-Teorie_spravedlnosti_Johna_Rawlse.pdf](http://www.1995-4-6-Barsa-Teorie_spravedlnosti_Johna_Rawlse.pdf) (politologickycasopis.cz).

přirozených sociálních struktur, které jsou sice uspořádané a funkční, vznikly jako výsledek jednání lidí, avšak nejsou, na rozdíl od „umělého řádu“ vytvořeny cílevědomou lidskou aktivitou.

Rothbart napsal řadu knih, kupříkladu titul *Člověk, ekonomika a stát*. Většina jeho děl má společného jmenovatele: je to výzva k naplnění anarchokapitalistických ideálů, které v konečném důsledku povedou k úplné eliminaci státu nahrazeného různými soukromými institucemi a sdruženími. Ty pak budou vykonávat přirozeným způsobem užitečné funkce státu, jenž se považuje nezastupitelným, respektive nenahraditelným.

Rothbart se nevěnoval výhradně teorii a přednáškám, ale byl činný také v praktické rovině. Roku 1976 založil centrum libertatiálních studií a o rok později začal vydávat časopis zaměřený na kritický rozbor ekonomie v Rakousku (Review of Austrian economics) a má též podíl na vzniku institutu Ludwiga von Misesa, vzniklý roku 1982.¹⁸

Richard Epstein (nar. 1943) teoretické myšlení, autora prací o klasickém liberalismu a také libertarianismu získal u americké odborné veřejnosti značný ohlas, i když ne vždy pozitivní. Kontroverze vyvolal již na sklonku 80. let minulého století svými spornými kritickými komentáři během vrcholící pandemie HIV proti antidiskriminačnímu zákonu namířenému vůči zaměstnavatelům odmítajícím strpět ve svých firmách infikované zaměstnance.¹⁹

Ne dost tomu, v roce 2021 kdy svět čelil fatální koronavirové pandemii cítil zase potřebu se kritické situací v USA vyjádřit. Učinil tak publikací článků, kde si přisvojil roli virologa a prognostika v jedné osobě. Vyslovil názor, že by se mělo viru umožnit, aby populaci dostatečně promořil, přičemž odhadl celkový počet zemřelých Američanů na pět set.²⁰

¹⁸ O Mises. [online]. Mises.cz. [cit. 26. 1. 2022]. Dostupné z: [O nás – Mises.cz](https://mises.cz/).

¹⁹ EPSTEIN, Richard A. AIDS, Testing and the Workplace. *University of Chicago Legal Forum*: Vol. 1988, Article 4. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1988/iss1/4>.

²⁰ CHAIT, Jonathan. Richard Epstein Can't Stop Being Wrong About the Coronavirus. [online]. New York Inteligencer. [cit. 27. 1. 2022]. Dostupné z [Richard Epstein Can't Stop Being Wrong About the Coronavirus \(nymag.com\)](https://nymag.com).

Ebstein - ač libertarián rovněž obhajoval právo farmaceutických firem na neprolomitelnost patentů jejich protivirových léků, jinými slovy se vyslovoval proti levným generickým medikamentům.

Přes rozporuplnost svých názorů získává Richard Ebstein pozornost právnických kruhů i části laické veřejnosti doposud.

David Friedman (naroz. 1945), americký vysokoškolský učitel, hlasatel a teoretik libertariánského anarchokapitalismu o němž rovněž publikuje. Formuloval tezi, že některé služby včetně samotného práva mohou zajistit volný trh. Jeho zásadní dílo v této souvislosti představují „*The Massionary of Freedom*“ – česky asi nejdůležitější Technika svobody (do češtiny dosud nepřeloženo).

Velmi zajímavý až kuriózní je případ Friedmanova syna Patri Friedmana, vnuka Milтона Friedmana (naroz. 1976) názorně ilustruje rčení o jablku a stromě. I on patří mezi libertariánské anarchokapitalisty. Založil „Seastead institute“. První slovo termínu „Seastead“ je novotvar, kompozitum tvořené z „Sea“ – moře a „stead“ odkazující na „homestead“ – usedlost. Z etymologie lze snadno odvodit, že se uvedený institut zaobírá představami budování trvalých sídel na otevřeném moři.²¹

Johan Tommasi (nar. 1961) vyučuje na Brownově univerzitě v americkém státě Rhode Island a přísluší k politickým filosofům. Patří mezi tzv. fuzionisty, což je skutečně fúze, tedy spojení několika filosofických a politických orientací, včetně pravicového libertarianismu. Jeho novější spis „*Free market fairness*“ 2012 (česky „Férovost volného trhu“) odkazuje na advokáta ekonomické svobody Friedricha von Hayeka, člena Rakouské školy, který již byl v práci zmiňován, a také rovněž dříve zmiňovaného Johna Rawlse jakožto zastávce sociální spravedlnosti.²² „Ve své knize rozvíjí hybridní teorii sociální spravedlnosti, která by se zavázala, jak k omezené vládě, tak ke zlepšení materiálního postavení

²¹ *Who we are* [online]. The Seasteading Institute. [cit. 29. 1. 2022]. Dostupné z: [About – The Seasteading Institute](#).

²² *Free Market Fairness* [online]. Boston review, 2012. [cit. 29. 1. 2022]. Dostupné z: [Free Market Fairness - Boston Review](#).

chudých..., věřím, že férovost volného trhu je sociálně spravedlivá, je to americký styl“.²³

Tommasi není jen univerzitním profesorem, založil také nezávislé výzkumné centrum (Political Theory Project) při své alma mater, které se věnuje stipendijní podpoře posluchačů a pěstování politických diskusí na akademické půdě.

Jason F. Brennan (nar. 1979). Brennanova osobnost reprezentuje pravděpodobně nejnovější pokus o aktualizaci či transformaci libertarianismu datující se k počátku prvního desetiletí našeho století. Podle tohoto amerického politického filosofa, vysokoškolského učitele, hlasatele a teoretika libertariánského anarchokapitalismu byli první libertariáni vlastně klasičtí liberálové Adam Smith, David Hume, John Lock, Frederick Bastiat, David Ricardo a později Friedrich August von Hayek nebo Richard Eubstein. Brennan je autorem práce „*Libertarianism: What Everyone Needs to Know*“ (2013), v češtině volně „Libertarismus: Co bychom o něm měli vědět“. Brennan na sebe upozornil kontroverzním titulem *Against Democracy*, vydaným v roce 2016 (Proti demokracii). V knize oponuje všeobecné představě, že demokracie je spravedlivá podoba vlády a podíl občanů na moci pro nás prospěšný. To je ale podle Brennana velký omyl. Vláda by se měla hodnotit podle výsledků, ale ty jsou víc než neuspokojivé. Může za to nekompetentnost státních úředníků. Řešením je nastolení „epistokracie“, vlády odborníků – elit. Brennan dokonce vyslovuje myšlenku, že by mělo být volební právo umožněno pouze těm, kteří „mají znalosti“, jak tvrdí v druhé své jmenované publikaci.²⁴

Jason F. Brennan uzavřel tuto malou galerii osobností – teoretiků, vysokoškolských pedagogů, právníků a v některých případech také organizátorů praktické vědecké činnosti. Na jednom okraji pomyslné palety zcela vlevo nalezneme radikální individualistický anarchismus, nezříkající se v boji s nenáviděným státním aparátem teroristických činů. Vedle něj s odstupem směrem doprava má-li zůstat při pravolevé navigaci má své místo minarchismus

²³ *John Tomasi Political Theorist*. [online]. Brown University. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z [www: Home | John Tomasi - Political Theorist \(brown.edu\)](http://www.Home|JohnTomasi-PoliticalTheorist(brown.edu)).

²⁴ CHARTIER, Gary. Reconciling Rawls and Hayek?. *The Independent Review* 17, no. 4. 2013. s. 607–12. Dostupné z: [Reconciling Rawls and Hayek?: The Independent Review: The Independent Institute](http://ReconcilingRawlsandHayek?:TheIndependentReview:TheIndependentInstitute).

a ten je už velmi blízký libertarianismu ležícímu vedle něj. V samém středu je situován klasický liberalismus, jenž se vývojem postupně přetavil v neoliberalismus, se kterým si libertarianismus již našel svůj průnik. Nakonec na samém pravém okraji palety je anarchokapitalismus. S ohledem na téma diplomové práce pro barvy socialismu a fašismu není na paletě místo.

1.2 Vztah libertarianismu k minarchismu a anarchismu

Minarchismus představuje libertariánskou politickou teorii minimalizující úlohu vládní moci na ochranu občana před útiskem a násilím prostřednictvím policie, armády a soudnictví. Samotnou existenci státu tedy minarchismus nevyklučuje. Uvedené poslání vlády je však její jedinou legitimní funkcí. Takto koncipovaný stát vyjadřuje synonymum minarchismu, anglicky "minimal statism", což je nepřeložitelné, nicméně termín zdůrazňuje minarchistický požadavek minimálního státu.²⁵

Anarchismus oproti tomu „odmítá jakoukoli politickou moc, vládu, organizaci atd.“. *Anarchistický názor na svět reflektuje frustraci z problémů a krizových jevů kapitalistické společnosti; je založený na krajním individualismu a subjektivismu. Anarchisté si nicméně uvědomují potřebu jisté míry organizace společnosti. Ta musí být ale dobrovolná a bez mocenských zásahů státu.*²⁶

Anarchokapitalismus přichází s anarchistickou politickoekonomickou teorií požadující – jak jinak – opět redukci státu, tentokrát ve prospěch svobodného trhu a soukromého vlastnictví v intencích libertariánských principů. Anarchismus má mnoho dalších odnoží a směrů. Lze kupříkladu zmínit anarchismus individualistický, jehož protipólem je anarchokolektivismus, a dále třeba anarchosyndikalismus. Anarchokolektivismus nastiňuje představu jakýchsi družstev se společně vlastněnými výrobními prostředky po vzoru myšlenek ruského revolučního anarchisty 19. století Michaila A. Bakunina. Ten je považován za zakladatele anarchokolektivismu.

Anarchosyndikalismus pak kombinuje politickou teorii a praxi s ideou propojení s odborovým hnutím.

²⁵ *The Minarchist's Dilemma*. [online]. Strike The Root, 2004. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z [The Minarchist's Dilemma | Strike-The-Root: A Journal Of Liberty](#).

²⁶ ADAMOŤ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J. *Politologický slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2001, ISBN:80-7179-469-4. str. 4.

Specifickou odrůdou je anarchokomunismus, který již dnes nemá zastánce – je mrtvý. Šířil se v dělnickém a komunistickém hnutí a držel se „klasického“ anarchistického kánonu, ale nevolal po teroristických aktivitách; preferoval nadřazenost celospolečenského zájmu nad zájmem individuálním.

Není bez zajímavosti, že podobný bizarní konstrukt hlásící se k anarchismu, konkrétně anarchokapitalismu lze nalézt i v našich zeměpisných šířkách. Jsou to internetové stránky urza.cz. Na titulní stránce nadepsané Anarchokapitalismus je možné číst následující text: “Představte si svět, kde rozhodujete o svých životech, svět, ve kterém smíte své děti vzdělávat po svém; veřejně hlásat cokoliv, čemu věříte; bez státních regulací obchodovat, podnikat či se nechat zaměstnat; nekomunikovat s úřady.“ Svoboda znamená možnost rozhodovat o sobě a nést za své jednání zodpovědnost. Není slučitelná se státními zásahy a regulacemi v prakticky každé oblasti našich životů. Právě svobodou platíme za každou pravomoc státu.“²⁷

Tahové jsou utopické představy Martina Urzy (nar. r. 1987). V době expandující koronavirové pandemie by bylo vhodnější v této souvislosti hovořit spíše o dystopii než utopii. Urza má svou vlastní polickou stranu „Nevolte Urza. cz“. A její kandidátský lístek našli voliči ve svých poštovních stránkách před podzimními volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2021.

1.3 Požadavky libertarianismu vůči státu: koncept „minimálního státu“

Rozdíly mezi klasickým liberalismem, jenž se postupně přetavil v moderní neoliberalismus, byl, lze soudit, popsán dostatečně v komparaci s libertarianismem, takže nyní následuje shrnující srovnávací synoptické schéma.

(Neo)liberalismus

- 1) Svobodomyslná vláda
- 2) Existence státu je objektivně nutná a užitečná

Libertarianismus

- 1) „Kategorický imperativ“ absolutní nadřazenost jednotlivce nad vše ostatní

²⁷ *Kdo je Urza?* [online]. urza.cz. [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné z: <https://about.urza.cz/>.

2) Stát je hlavním nebezpečím ohrožení individuální svobody

Libertarianismus volá po „minimálním státě“, jak již bylo konstatováno dříve. Státní zřízení je nutným zlem a jeho úloha tkví v několika málo funkcích: má chránit občany před kriminalitou a perzekucí, s pomocí policie a armády má chránit zájmy jednotlivce a soudním systémem zajišťovat průchod spravedlnosti. Zároveň má samozřejmě také zajišťovat výkon vlastnických práv a právo na svobodné podnikání. Libertariáni tak odmítají jakýkoliv státní dirigismus a zároveň s tím i výstřelky anarchismu. Neoliberální a libertarianistické myšlení je zejména odezvou na sociálně politická a hospodářská úskalí „státu blahobytu“. Tomu bude dále v práci věnována samostatná podkapitola. Tyto tendence lze zaznamenat ve značné intenzitě již od poloviny 20. století a jsou spojovány se subsidiárním principem delegování a decentralizace nejrůznějších funkcionalit ze státu na nižší stupně organizace společnosti: na místní zastupitelstva, samosprávy a ad hoc zřízené specializované orgány a sdružení. Stát by tak spíše měl sloužit než dirigovat, čímž by se zároveň snížily stále více rostoucí výdaje na státní byrokratický aparát.

1.4 Libertariáni krvácejícího srdce

Tito libertariáni - v angličtině “Bleeding Heart Libertarians” se takto zřejmě označují od roku 1996 a o patnáct let později si založili vlastní blog stejného jména, na kterém vystupují přívrženci jejich myšlenek rekrutující se z okruhu vysokoškolských filozofů, politických teoretiků a ekonomů. Strana vznikla ve Spojených státech a někdy bývá také označována jako neoklasicky liberální. Jedná se o nejmladší a velmi originální libertariánskou odnož.²⁸ Hlavním specifickým programem Libertariánů krvácejícího srdce je požadavek nezpochybnitelného vlastnického práva pod ochranou státu, jenž ale musí zároveň usilovat o zlepšování sociálního statusu nejméně zvýhodněných, tedy nemajetných občanů.

Libertariáni krvácejícího srdce (dále také BHL) tedy přisuzují státu legitimitu silnějšího postavení, než jak si představují tradiční libertariáni s ideou minimálního státu. Silnější stát je podle BHL předpokladem rozvoje demokratické

²⁸*The End*. [online]. Bleeding heart libertarians, 2020. [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné z: [The End - Bleeding Heart Libertarians](#).

společnosti včetně přístupu ke vzdělání a výstavby záchranné sociální sítě pro jedince v nouzi. BHL reprezentuje zdařilý pokus o inovaci libertariánského myšlení s důrazem na demokraticky se rozvíjející společnost, v němž se volný trh nevyklučuje s funkční sociální sítí pro potřebné; naopak - jsou to kompatibilní veličiny.

2 Ústřední teze liberalismu

Tato část práce blíže rozebere ústřední hodnoty a principy, kterými se libertarianismus vyznačuje, stejně tak jako jeho pohledy na klíčové otázky týkající se samotného fungování a uspořádání státu.

2.1 Hlavní hodnoty liberalismu

Jedním z hlavních rysů liberální společnosti je tolerance různých hodnot jednotlivců a stylu jejich života. Vyjádření nesouhlasu a nekonformita jsou ve společenském životě vnímány jako normální. Tolerance je ve společnosti garantována institucemi, které zajišťují její vymahatelnost a určují, které svobody jsou důležitější, než jiné. Tyto základní svobody jsou definovány tak, aby prostřednictvím právního státu zachovaly především bezpečnost a integritu osob a jejich svobodu žít takový život, jaký si zvolí. Základní svobody platí pro všechny osoby stejně (nebo alespoň pro všechny občany státu), bez ohledu na jejich sociální nebo ekonomické postavení. Rovnost těchto základních svobod je primárním způsobem, jak je možné svobody jedince institucionalizovat.

Filosofové liberalismu nabízejí různé pohledy na to, které svobody jsou skutečně ty základní. Avšak shodují se, že naprosto klíčová je svoboda myšlení.

Svoboda myšlení zahrnuje svobodu náboženského přesvědčení, která byla také naprosto klíčová pro počátky liberalismu v 17. století. Tehdy, téměř po dvou stoletích náboženských sporů a občanských válek, začal postupně převládat osvícenecký názor, že náboženství již není schopno poskytnout základ pro politickou jednotu a loajalitu. V moderní době zahrnuje svobodu myšlení možnost utvářet si vlastní filozofické názory a etické přesvědčení. Svoboda myšlení je pravděpodobně nejdůležitější liberální základní svobodou, protože zajišťuje toleranci náboženského, etického a filozofického přesvědčení a umožňuje pluralismus pojetí dobra.²⁹

Avšak ač například John Stuart Mill uznává svobodu myšlení také jako základní, jde podle něj ruku v ruce se svobodou diskuse (zahrnující svobodu projevu nebo tisku), svobodou sdružování či obecně svobodou žít si svůj život dle vlastních představ.³⁰ Seznam základních svobod Johna Rawlse je podobný. Kromě svobody myšlení a svobody sdružování zahrnuje Rawls i politické svobody (včetně práva volit a zastávat úřad, svobody shromažďování a práva organizovat politické strany a vstupovat do nich), práva a svobody potřebné k zachování

²⁹ *Freedom of conscience*. [online]. United Nation Human Rights Office of the High Commissioner. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: [OHCHR | Module 1: Freedom of conscience](#).

³⁰ MILL, John Stuart. *On Liberty*. Ontario: Batoche Books Limited, 2001. str. 16. Dostupné z [On Liberty \(mcmaster.ca\)](#).

svobody jak fyzické, tak psychické integrity osoby (včetně svobody povolání, pohybu nebo práva vlastnit osobní majetek).³¹

To, že liberálové považují tato práva za základní, znamená, že jsou nezcizitelná. Říci, že určitá práva nebo svobody jsou základní, také naznačuje, že mají absolutní přednost před jinými politickými hodnotami. Tím pádem je nelze obětovat nebo je poměřovat s ostatními právy nebo jinými politickými hodnotami. Základní svobody občanů tedy nemají být porušovány ani kvůli uspokojení preferencí demokratických většin nebo ani kvůli zlepšení ekonomické efektivity státu. Liberální doktrína standardně zastává názor, že omezení výkonu základních svobod mají být zavedena pouze za účelem ochrany a zachování základních svobod druhých, popřípadě jiných opatření potřebných k jejich udržení. Velice důležité je si zde uvědomit, že myšlenka základních svobod zahrnuje především jejich nezcizitelnost - člověk nemůže své základní svobody smluvně převést na někoho jiného, ani se jich dobrovolně vzdát. Tímto se základní svobody odlišují například od vlastnických práv, kdy můžeme s námi vlastněnými věcmi libovolně nakládat. Žádná liberální vláda by nemohla odsouhlasit smlouvu, ve které by se nějaká osoba chtěla prodat do otroctví, nebo nevolnictví, anebo by souhlasila, že se stane členem nějaké sekty, která by zakazovala svobodu myšlení. Lidé samozřejmě mohou nedobrovolně přijít o určité svobody, například spácháním trestného činu, který porušuje práva ostatních, avšak nedobrovolné odnětí svobody není totéž jako její dobrovolné odcizení.

Nezcizitelnost základních práv podporují různé argumenty. Například podle Kanta, je omezení nezcizitelnosti nutné k udržení postavení osob jako bytostí, které mají důstojnost. Pro Kanta naše lidství spočívá v našich schopnostech svobody a rozumu. Díky těmto schopnostem mají lidé také důstojnost, jakousi hodnotu „za každou cenu“, bez ohledu na jejich sociální postavení. Pokoušet se tedy, být svobodně, odcizit svou schopnost svobody je morálně nepřípustné, protože to nerespektuje vlastní lidskost.

³¹ RAWLS, John. *Political Liberalism*. Columbia University Press, 2005. ISBN: 0231130899. str. 291 a str. 298.

Někteří politologové kritizují Kantův argument za jeho přílišný paternalismus. Znemožňuje podle nich svéprávným dospělým lidem činit vlastní rozhodnutí. Argumentují tím, že respekt k lidem znamená respekt k jejich dobrovolným informovaným rozhodnutím, i když jejich volby nejsou racionální. Pakliže zachování vlastní důstojnosti a schopností pro svobodu nejsou pro člověka dostatečně důležité, proč by mu mělo být zakazováno dobrovolně uzavírat smlouvy, které tuto svobodu omezují? Tento postřeh vyvolává kontroverzní otázku, na jejíž odpovědi se liberálové neshodnu. Proč by vůbec měli lidé požívat základních práv a svobod? Je to kvůli tomu, že jsou lidé nadáni rozumem a schopností svobody (jak tvrdí Kantovci), nebo kvůli jejich schopnostem cítit štěstí nebo touhu (jak říkají liberální utilitaristé) nebo proto, že všichni jsou Bohem stvořeni sobě rovni (jak tvrdí Locke a teoretici přirozeného práva)?³²

Zajímavý je pak názor liberálů na právo vlastnit věci. Například Locke sám argumentoval, že člověk má přirozené právo na vlastnictví. Mnohým se proto zdá, že jeho argument staví vlastnická práva na roveň základních práv. Avšak ani on ani jiní filosofové nenamítají nic proti pravomoci státu regulovat vlastnictví a smluvní dohody, když je to nutné. Locke sám tvrdil, že stát má právo regulovat majetkové vztahy nebo uvalovat daně v zájmu obecného dobra.³³ Vlastnické právo je také například právo uzavírat závazné smlouvy, tedy schopnost mít práva k věcem, jak jsou definovány zákonem. Mít tuto schopnost je pro liberály naprosto klíčové. Být nezpůsobilý vlastnit a uzavírat smlouvy, je totiž jedním ze znaků závislosti nebo nevolnictví. Většina klasických liberálů se tedy shoduje na tom, že právní způsobilost k vlastnictví a uzavírání smluv jsou základními právy (nebo jsou přinejmenším nezbytné pro výkon základních práv). Mít výhradní kontrolu nad svým osobním majetkem a důstojné bydliště jsou podmínkou nezávislosti každého jedince. To však neznamená, že práva k určitým věcem jsou sama o sobě základními právy. V jakékoli liberální koncepci může vláda regulovat a zakazovat užívání majetku (například užívání mé nemovitosti ke

³² FEINBERG, Joel. *Harm to Self*. Oxford: Oxford University Press, 1986. ISBN10 0195046641. str 94-97.

³³ LOCKE, John. *Second Treatise of Government*. [online]. The Project Gutenberg EBook, 2012. [cit. 11. 2. 2022]. ISO-8859-1. Dostupné z: [LockeJohnSECONDTREATISE1690.pdf \(hku.hk\)](https://www.gutenberg.org/files/1690/1690.pdf) str. 38.

komerčním účelům), anebo dokonce si přivlastnit můj majetek v zájmu veřejného blaha.

Vlastnická práva, musí být upravitelná zákonem. Tato práva nejsou v tomto ohledu základní, jelikož mohou být regulována a revidována z jiných důvodů, než je ochrana a zachování základních práv a svobod. Naproti tomu charakteristickým znakem libertarianismu je opačné tvrzení - vlastnická práva jsou právy základními. Práva osoby užívat a převádět konkrétní majetek (jako například dům) nemohou být porušována nebo omezována v zájmu jiných společenských hodnot. Užívání majetku může být omezeno pouze na ochranu morálních práv ostatních.

Dalším z charakteristických znaků liberalismu je absence politických omezení vstupu do politických pozic a možnosti sociální mobility. Pozice mají být otevřeny každému bez ohledu na jeho rasovou, etnickou nebo genderovou příslušnost, náboženské nebo filozofické názory nebo sociální či ekonomické postavení. Přesvědčení o rovné příležitosti se vyvinulo na základě odmítnutí myšlenky, že lidé mají sociální postavení dané od narození a nemohou se přesunout ze své původní třídy do jiné. Kant například zastával názor, že každému členu společnosti musí být umožněno získat takový společenský statut, jaký mu dovolují jeho schopnosti, a žádné státní instituce mu nesmí bránit této možnosti využít.

Požadavek možnosti zastávat jakoukoli pozici je součástí rovnosti příležitostí. Toto je další způsob, jakým liberálové začleňují rovnost, mimo rovnosti základních práv. Různí liberální filosofové definují rovnost příležitostí odlišně, avšak platí, že je formálně vykládána jako absence zákonných nebo konvenčně uložených omezení, která znemožňují sociálně znevýhodněným skupinám přístup k pozicím v rámci společnosti. Diskriminace při obsazování pozic na základě rasy, pohlaví a dalších vrozených atributů nesouvisejících s pracovním výkonem by pak byla právně zakázána. Základní myšlenkou je, že kritéria pro výběr na pozici by měla být „otevřená talentům“ (jak tvrdil Smith) nebo udělována na základě zásluh. Jinými slovy, pozice by měly být přístupné všem, kteří jsou ochotni o ně soutěžit a kteří jsou schopni uspokojit výkonnostní nároky. Tento

princip poměrně zřetelně odráží důraz klasických liberálů na ekonomickou efektivitu.³⁴

Jiní liberálové tvrdí, že pouhé odstranění omezení vstupu na pozice nebere rovné příležitosti dostatečně vážně. Argumentují tím, že i když jsou pozice formálně otevřeny i pro chudé, nemají reálně stejnou příležitost o tyto pozice soutěžit, především s ohledem na velice ztíženou možnost získat kvalitní vzdělání. Společnost má pak povinnost podporovat vzdělávací systém, aby se vyrovnaly třídní rozdíly a aby mohli i chudí lidé soutěžit o pozice na stejné úrovni. Někteří liberálové zachází ještě dále a pro smazání těchto rozdílů vyžadují i rovnou zdravotní péči. Toto ovšem není myšlenka klasického liberalismu, ale spíše toho moderního.³⁵

Myšlenka rovných příležitostí bývá často vnímána jako iluze, které nelze nikdy dosáhnout. Ani liberalismus nezaručuje, že rovnost příležitostí přinese i rovnost výsledků. Toho pravděpodobně nelze dosáhnout v žádném politickém systému. V liberálním myšlení rovná příležitost předpokládá prioritu určitých základních práv a svobod. Možná bychom mohli lépe vyrovnat šance lidí, kdyby společnost odstranila především právní bariéry. Často diskutované bývá mezi liberály téma určitého stupně preferenčního zacházení se znevýhodněnými skupinami, alespoň dočasně, aby se zmírnily dopady jejich diskriminace v minulosti.

2.1.1 Zásada o neútočení

Zásada o neútočení (*angl. Non Aggression principle*) říká, že použití nátlaku proti jiné osobě je akceptovatelné jen tehdy, pokud je použito k obrannému účelu. Násilí může být použito pouze proti člověku, který se takového násilí dopustí; tedy pouze v obraně proti agresivnímu jednání jiného.

Ač se libertarianismus často prezentuje jako kontroverzní politická teorie, spočívá právě na tomto jednoduchém principu. Zásada o neútočení zakazuje agresi vůči osobám či majetku jiných a právě na tomto základě staví

³⁴ SMITH, Adam. ed. CANNAN, Edwin. *The Wealth of Nations*. New York: Random House Modern Library, 1994. ISBN: 0679424733. str. 651.

³⁵ FREEMAN, Samuel. "Illiberal Libertarians: Why Libertarianism Is Not a Liberal View." *Philosophy & Public Affairs* 30, no. 2. 2001. 105–51. str. 116. <http://www.jstor.org/stable/3557960>. str. 116.

libertariánský odpor proti přerozdělovacímu zdanění, právnímu paternalismu a možná i státu samotnému.

Podle Nozicka, přirozená práva a princip sebevlastnictví logicky implikují princip neútočení. Zásada neútočení je přitažlivá, neboť vyjadřuje myšlenku, že lidé nejsou zaměnitelnými objekty, a že jedna osoba proto nemůže být nikdy vyměněna za jinou. Zásadu neútočení však lze ospravedlnit také různými, často protichůdnými etickými argumenty. Libertarián, tíhnoucí k myšlenkám Kanta by mohl tvrdit, že agrese je porušením kategorického imperativu a je nutné považovat osoby za cíle samy o sobě, a nikoli jen za prostředky k dosažení nějakého cíle.³⁶ Utilitáristé by mohli tvrdit, že princip neútočení je součástí optimálního utilitaristického kodexu pravidel. Jiní se odvolávají na intuitivní přitažlivost zásady a používali by ji spíše jako axiom sám o sobě než jako zásadu, která by musela být dále ospravedlňována.

Také se zdá, že nejbližším filosofickým příbuzným libertarianismu není nezbytný pro-podnikatelský kapitalismus - který by se dal obhajovat libertariánskými argumenty - ale spíše pacifismus, který se od libertarianismu liší pouze tím, že zakazuje použití nátlaku v obranných účelech. Libertariáni se neshodnou, zda je princip neútočení slučitelný se státem, tedy monopolem donucování, nebo zda ospravedlňuje anarchii. Avšak jediná forma státu, kterou libertariáni mohou přijmout, je ta, která existuje, aby prosazovala princip neútočení. Veškeré jednání státu, které nelze považovat za defenzivní, bude považováno za agresi, a proto je před libertariány neospravedlnitelné.³⁷

Princip neútočení nechává mnoho otázek otevřených. Lze se například ptát, co vše je možné zahrnout do nátlaku. Jak bychom měli řešit tuto neurčitost? Mnohdy nedokážeme stanovit jasnou hranici mezi agresí a neútočením. Dalším problémem také je, jak definujeme osobu? Zahrnuje tato definice i jedince, jako jdou děti, nebo těžce mentálně postižení lidé? Pokud ne, jak by se s nimi mělo zacházet podle libertariánské justice? Řada situací může být značně

³⁶ NOZICK, Robert. *Anarchy, State and Utopia*. New York: Basic Books, 1974. ISBN 10: 063119780X. str. 32-34.

³⁷ ZWOLINSKI, Matt. *The libertarian nonaggression principle*. [online]. Cambridge University Press, 2016. [cit. 15. 2. 2022]. <https://www.cambridge.org/core/journals/social-philosophy-and-policy/article/abs/libertarian-nonaggression-principle/E8CF5446CB1D9601EFA043F7903F1CB1>.

kontroverzní. Kdy je akce obranná a kdy agresivní? Mohu například zastřelit lupiče, který se skrývá za lidským štítem? Můj čin by pak mohl být považován za obranný vůči lupiči, ale agresivní vůči lidskému štítu.

Zásadní je, že princip neútočení závisí na existenci definice agrese - má-li tato definice agrese zahrnovat útoky nespáchané přímo na těle, pak by tento princip byl uplatnitelný i na vlastnická práva. Otázka majetku je klíčová pro každou politickou teorii, žádná společnost nemůže bez majetku fungovat. Dokonce i komunistická společnost by se řídila tvrzením, že lid jako celek je kolektivním vlastníkem veškerého majetku. Ani v případě komunismu nechybí majetkové nároky, naopak, jde o jeho klíčové téma – i když prosazuje opak libertariánů.

Vycházíme-li z předpokladu, že nárok na majetek je nevyhnutelným rysem každé lidské společnosti, pak se nemůžeme vyhnout otázce, jaké postavení tyto nároky budou mít, ať už ve společnosti jako celku nebo jen na individuální bázi. Otázkou zde pak není to, zda majetková práva jsou přirozená či ne, ale spíše jaký by měl být jejich rozsah, které předměty by měly být předmětem majetkových nároků a které subjekty ve společnosti by měly být právoplatnými vlastníky jakého zboží a z jakých důvodů.

Teorie vlastnictví Johna Locka, na kterou se často odvolávají klasičtí liberálové, tvrdí, že majetek vzešel jako dar celému světu, od Boha až po celé lidstvo. Podle Locka jedinec vlastnil majetek, který se stal soukromým, protože majetek od počátku existoval proto, aby se stal soukromý.³⁸

Tato zásada bývá kritizována, právě kvůli často zavádějícímu výkladu agrese i dvojím metru, který se zde uplatňuje. Vezměme si například problematiku znečištění ovzduší. Sám Rothbard uznal, že znečištění ovzduší porušuje zákaz agrese, a proto musí být zakázáno. Avšak znečištění ovzduší není jen průmyslového charakteru, ale i osobní, způsobené přepravou lidí v autech, spalováním dřeva v krbu, kouřením atp. Takže pokud bychom chtěli důsledně aplikovat non-agression principle, tyto činnosti by měly být zakázány. Bez ohledu na to, jak zásadní jsou pro každodenní život v moderním průmyslovém světě.

³⁸ *What you should know about the Non-Agression Principle*. [online]. Learn Liberty, 2017. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: [What you should know about the Non-Agression Principle | Learn Liberty](#).

Dalším poměrně kritizovaným bodem bývá pohled libertariánů na podvody. I když libertariáni obvykle říkají, že násilí lze legitimně použít k zabránění násilí či podvodu, podle non-aggression principle je však jediným legitimním použitím síly hrozba fyzického násilí. A podvod není fyzické násilí. Když někomu řekneme, že obraz, který si chce zakoupit, je originál i když není, nedopustíme se žádné fyzické agrese. Ale když si dílo někdo zakoupí a zjistí, že se jedná o podvrh a pak pošle na podvodníka policii, agrese se v ten moment dopouští podle zásady o zákazu agrese obět' podvodu.³⁹

2.1.2 Princip sebevlastnictví

Princip sebevlastnictví (angl. self-ownership), je jedním ze základních principů na kterých libertarianismus staví. Říká, že člověk je vlastníkem své vlastní osoby, tudíž i vše, co je jeho dílem, je jeho. Tvrdí, že je zde jakýsi stav přirozenosti, ve kterém byl svět darován lidem. Ze stavu přírodního přejde jakákoli věc do stavu vlastnictví jedince tím, že ji smísí se svou prací.⁴⁰

Sebevlastnictví přináší řadu kontroverzních názorů. Například říká, že jednotlivci mohou prodat celé své tělo (dobrovolné otroctví nebo nevolnictví) nebo části jejich těl (např. ledviny pro transplantační operace). Dále zakazuje nucené práce jakéhokoli charakteru, ať jde například o brannou povinnost nebo povinnost být součástí poroty u soudu. Nepřímo z tohoto principu také vyplývá, že jedinec má právo konzumovat jakákoli narkotika, prostituovat se nebo spáchat sebevraždu.⁴¹

Tento princip znamená i rozkol mezi libertariány a liberály. Předmětem sporu je například neshoda o přerozdělování zdanění práce, které z tohoto principu také vyplývá. Liberálové jako jsou John Rawls nebo Ronald Dworkin zastávají názor, že takové zdanění je naprosto slučitelné se svobodou jednotlivce. Avšak

³⁹ *Six reasons libertarians should reject the non-aggression principle*. [online]. Libertarianism.org, 2013. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: [Six Reasons Libertarians Should Reject the Non-Aggression Principle | Libertarianism.org](https://libertarianism.org/six-reasons-libertarians-should-reject-the-non-aggression-principle/).

⁴⁰ MENCL, Matouš. *Teoretická východiska BHL*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra politologie. Vedoucí práce: Mgr. Pavel Dufek, Ph.D., str. 9. Dostupné z: [MencI Matous bak.prace Teoreticka vychodiska BHL final.pdf \(muni.cz\)](#)

⁴¹ TAYLOR, Robert S. Self-Ownership and the Limits of Libertarianism. *Social Theory and Practice* 31. no. 4. 2005. pp. 465- 482. ISBN 0037-802X. str. 472.

libertariáni jako Robert Nozick nebo Murray Rothbard přirovnávají zdanění k otroctví, což je pro ně naprosto nepřijatelné.⁴²

Libertarianismus totiž zakazuje celou řadu zdanění. Například přerozdělovací paušální zdanění, při kterém se odvádí takzvaná daň na hlavu, což znamená, že daň, je pevně stanovená na určité částce a chování jednotlivce je naprosto irelevantní. Příkladem takového zdanění byla i nechvalně proslulá volební daň Margaret Thatcherové, která vedla k nepokojům v Londýně.⁴³

Historicky vlády často nutily k práci ty, kteří nebyli schopni nebo ochotni daň zaplatit (např. robota). I když nedocházelo k nucení práce, uplatňovaly se jiné tresty, například zatčení nebo uvěznění. To samozřejmě jde proti principu kontroly nad vlastním tělem. Pro libertariány by tedy bylo lépe přijatelné, kdyby se místo paušálního zdanění uplatňovala poměrná daň z práce, při níž vláda dostane zlomek z každého vydělané částky. Díky takové dani může jedinec pracovat tak, jak chce a odmítnutí práce nevyvolá žádné postihy ze strany státu.⁴⁴

Názory liberálů a libertariánů na to, zda je právo na příjem základní lidské právo se také rozcházejí. Libertariáni pokládají právo na pracovní příjem za součást jejich pojetí sebestlastnictví. Takové právo, konec konců, přímo implikuje, že přerozdělovací zdanění práce (ať už proporčně či jinak) je nespravedlivé, což je přesně ten politický závěr, který si libertariáni přejí - a kterému se liberálové snaží vyhnout. Jelikož zdanění odčerpává část výdělků lidí, které jsou výsledkem lidské práce, a lidé mají mít právo nebýt nuceni pracovat, přerozdělovací zdanění je například podle Nozicka morálně na stejné úrovni jako nucená práce.⁴⁵

Princip sebestlastnictví ve své nejsurovější podobě zachází za hranice toho, co je vůbec možné lidskými silami ovlivnit. Odsuzuje jakýkoli zásah do osobní sféry jedince, i když jde i o velmi drobné porušení, jako například když nepatrné

⁴²NOZICK, Robert. *Anarchy, State and Utopia*. New York: Basic Books, 1974. ISBN 10: 063119780X. str. 169.

⁴³TAYLOR, Robert S. Self-Ownership and the Limits of Libertarianism. *Social Theory and Practice* 31. no. 4. 2005. pp. 465- 482. ISBN 0037-802X. str. 472.

⁴⁴Ibidem.

⁴⁵TAYLOR, Robert S. Self-Ownership and the Limits of Libertarianism. *Social Theory and Practice* 31. no. 4. 2005. pp. 465- 482. ISBN 0037-802X. str. 472.

částičky znečištění dopadnou na osobu, která se o znečištění nezasloužila. Z hlediska sebevlastnictví však není principiální rozdíl mezi méně závažným protiprávním jednáním a závažným protiprávním jednáním. Proto ač se jedná o stěžejní zásadu libertarianismu, nebývá v praxi využívána až v takovýchto rozměrech.

Předpokládejme, že připouštíme morální výhody, které sebevlastnictví přináší ve dvou dimenzích. Zaprvé jako ochranu před nežádoucím využitím našich těl a zadruhé jako svobodu využívat naše těla. Zde si ale musíme uvědomit, že není možné současně maximalizovat hodnotu obou dimenzí - naše ochrana omezuje naše svobody tím, že omezuje možné využití vlastního těla, a naopak. I když maximalizace ochrany omezuje naše práva naložit s vlastním tělem tak, jak chceme, nemusí to nutně znamenat odmítnutí sebevlastnictví, ale postačí ho nedodržovat v jeho doslovném významu.⁴⁶

Oslabené koncepce sebevlastnictví však vyvolávají důležité otázky. Ukáže-li se, že sebevlastnictví má více možných možností výkladu, které lze ve světle konkurenčních úvah oslabit, ztrácí část svého teoretického půvabu. Součástí přitažlivosti tohoto principu byla totiž relativní jednoduchost původní myšlenky, která se zdála být dobrým výchozím bodem pro teorii spravedlnosti charakteristickou pro libertarianismus. Přesto je důležité poznamenat, že ne všichni libertariáni akceptují, že myšlenka plného sebevlastnictví by měla být modifikována, ale vnímají ji jako naprosto fundamentální.

2.2 Postoj libertarianismu k welfare state

Velice zajímavou otázkou, již se bude zabývat tato podkapitola je přístup libertariánů k welfare state (volně přeloženo stát blahobytu). Ač se to na první pohled jeví jako oxymóron, i v libertariánská forma vlády mívá sklony k paternalismu a welfare state podporuje. Důležité je zde však najít hranici mezi sledováním cíle paternalismu a ochranou individuální svobody volby.

Cílem paternalistického státu obecně je zvýšit očekávaný subjektivní užitek svých občanů prostřednictvím právních regulací. Cílem libertariánského paternalistického státu je dosáhnout tohoto cíle bez použití přílišného nátlaku,

⁴⁶ *Libertarianism*. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2019. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: [Libertarianism \(Stanford Encyclopedia of Philosophy\)](#)

například jako uzákonění předpisů, které nařizují určité chování pod hrozbou nějaké sankce. Předpisy takového charakteru libertariánské paternalistické paradigma připouští, ale pouze však, pokud jedince pobízí, aby jednal v souladu s jeho nejlepšími zájmy, ale umožňuje mu tuto výzvu ignorovat pod hrozbou malé nebo ideálně žádné sankce.⁴⁷

Na základě vlastního průzkumu autorka zjistila, že paradigma libertariánského paternalismu trpí několika hlavními slabinami, které podstatně zužují situace, kdy lze nástroje libertariánského paternalismu uplatnit v reálném světě. Mnoho jednání, které zvyšují užitek jednotlivce, snižují celkový sociální blahobyť společnosti. To vyvolává otázku, zda a popřípadě jak by měli tvůrci politik směřovat jednotlivce, když se pojetí soukromého a sociálního blahobytu liší.

První slabinou libertariánského paternalistického paradigmatu, jak je v současnosti definován, je to, že ignoruje negativní externality vytvořené chováním jedinců. Normativním cílem většiny právních a ekonomických věd je maximalizace sociálního blahobytu, který zahrnuje prospěch aktérů podléhajících regulaci a prospěch třetích stran. Ale libertariánský paternalismus nenabízí vysvětlení toho, proč by bylo vhodné, aby se vláda zabývala pouze prospěchem jednotlivců přímo ovlivněných nařízeními, ani, jak by libertariánští paternalisté měli postupovat s ohledem na dopady blahobytu na třetí osoby.

Jedním z možných vysvětlení tohoto opomenutí je, že zastánci libertariánského paternalismu považují jeho nástroje za užitečné jak pro vlády, tak pro soukromé organizace. Avšak ospravedlnění soukromého jednání se bude nutně lišit od ospravedlnění státního jednání. Soukromá společnost například může pobízet své zaměstnance, aby si zřídili penzijní spoření, aniž by se starala osoby, které jejími zaměstnanci nejsou. Stejný postup si ale vláda nemůže například vůči svým nezaměstnaným občanům dovolit a vyžadoval by náležité zdůvodnění.⁴⁸

Druhým možným vysvětlením je, že externality spojené pravděpodobně s většinou rozhodnutí, které jednotlivci každý den dělají, jsou tak malé, že je

⁴⁷ KOROBKIN, Russell. Libertarian Welfarism. *California Law Review* 97, no. 6. 2009. 1651–85. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20677921>.str. 1654.

⁴⁸ SUNSTEIN, Cass R. THALER, Richard H. Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron, University of Chicago Law School. 2003. str. 105.

zákonodárci mohou bezpečně ignorovat. Stát se může, a velmi často to dělá, rozhodnout omezit svůj zájem na blahobyt omezené skupiny lidí. V takových případech by maximalizace blahobytu určitých jedinců a ignorování blaha všech ostatních mohlo být oprávněné. Pokud se například Kongres USA rozhodne uzákonit legislativu zaměřenou výhradně ochranu spotřebitelů, mohl by pak hledat prostředky zapadající do nástrojů libertariánského paternalismu, které spotřebitele popostrčí k rozhodování o nákupu, která maximalizují jejich užitek.⁴⁹

Druhým významným problémem libertariánského paternalismu je to, že v mnoha případech bude obtížné nebo nemožné vědět, zda nějaký konkrétní zásah skutečně naplní cíl paternalismu - aby se lidé měli lépe. Některé skutečnosti je možné objektivně posoudit, avšak subjektivní pocit jednotlivce změřit nedokážeme.

Jak bylo uvedeno výše, většina právních a ekonomických analýz předpokládá, že správným normativním cílem státní regulace soukromého chování je zvýšení sociálního blahobytu. Příkladem toho, že v rámci welfare state dochází k tomu, že činnosti, které přispívají ke kolektivnímu dobru, vyžadují oběti jednotlivých aktérů, může být globální oteplování. Změna klimatu je kritická. Rozhodnutí o dalším znečišťování planety činní jednotlivci, popřípadě právní osoby (společnosti), které zastupují, a jednají ve svém soukromém zájmu. Jenomže důsledek jejich jednání, neovlivňuje pouze je, ale i zbytek společnosti. Podobně prudce rostoucí náklady na zdravotní péči ohrožují samotnou životaschopnost systému zdravotního pojištění. Jednotlivci s pojištěním mají motivaci k nadměrnému využívání zdrojů zdravotní péče a tím pádem externalizaci nákladů na pojišťovací fondy.

2.3 Postoj libertarianismu k demokracii

Tato kapitola diskutuje postoj libertariánů k demokracii. Libertariánské pojetí demokracie je v kontextu práce důležité definovat, jelikož poslední kapitola práce je zaměřena na analýzu jednotlivých opatření, které přijaly různé státy a je klíčové pochopit libertariánské uvažování.

⁴⁹ KOROBKIN, Russell. Libertarian Welfarism. *California Law Review* 97, no. 6. 2009. 1651–85. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20677921.str>. 1664 -1665.

Demokracie jako ideální forma vlády byla diskutovaným a kontroverzním tématem mezi politickými filozofy od raných Řeků až po současnost, kdy se ve většině států pokládá za nejs sofistikovnější formu vlády. Fukuyama ji dokonce označil za vrcholné politické zřízení, jakého lidstvo je schopno dosáhnout. Pro klasické filozofy, jako například Aristoteles, myšlenka tzv. negativní svobody, která je základem libertarianismu, se rovná korupci. Odmítají pojem anarchie, protože se domnívají, že průměrný člověk není schopen zodpovědně rozhodovat sám za sebe. Za tímto účelem argumentují pro vládu jako prostředek k ovládnutí lidí a přimět je, aby žili ctnostným životem. Vláda podle nich neexistuje jen proto, aby chránila negativní svobody lidí, ale také aby podporovala všeobecné blaho.

Dobro v jejich pojetí má přednost před právem. Abychom věděli, jaká práva má mít člověk, musíme nejprve vědět, co je dobro. Právo je to, co podporuje dobro. V tomto vnímání, je dobro jedince upozaděno ve prospěch společnosti. Vládci by neměli být ustanovováni volbami nebo na základě popularity, ale podle jejich ctnosti. Platón i Aristoteles opovrhují demokracií, protože tvrdí, že většina lidí není schopna dobrého úsudku o tak složitých věcech, jako je vláda. Z toho můžeme vytušit, že nevnímají všechny lidi jako sobě rovné. Argumentují tím, že existuje hierarchie a ti, kdo musí vládnout, jsou ti, kteří byli od přírody vybráni k vládnutí a byli vzděláni speciálně pro umění vládnutí.

Stejně jako Platón, který tvrdil, že si by si lidé sami zvolili špatného vládce, i Aristoteles odmítá demokracii jako dobrou formu vlády.⁵⁰ Aristoteles vnímal monarchii a aristokracii jako dobrou formu vlády a naopak tyranii, oligarchii a extrémní demokracii, tj. ochlokracii (vládu davu) jako špatné formy vlády. Podle jeho názoru je většina, která je často chudá, do značné míry poháněna svým třídním zájmem, nikoli veřejným zájmem. Ačkoli Aristoteles odsuzuje demokracii, z těch dle jeho názoru špatných forem je podle něj nejúnosnější. Domnívá se, že v demokracii může moudrost většiny překonat moudrost krále nebo menšinové

⁵⁰ PLATON. ed. BLOOM, Allan. *The Republic*. New York: Basic Books, 2016. ISBN-13: 9780465094080. str. 588.

vládnoucí třídy. Tvrdil také, že lidé jsou lepšími soudci zákonů, protože jsou jimi často nejvíce postiženi.⁵¹

Ve srovnání s libertariány, kteří pohrdají vládou jako porušovatelem práv a upřednostňují negativní práva lidí, přičemž vládu vnímají pouze jako poslední možnost – její povinností je tato práva chránit, klasičtí teoretici odmítají takový pohled na vládu. Myšlenka individuálních práv se ve filozofii raných klasických teoretiků jako Platón a Aristoteles neobjevuje. Jejich hlavním zájmem je podpora ctnosti a obecného dobra a tvrdí, že společnost, která se zaměřuje na jednotlivce na úkor komunity, se brzy rozpadne.

Stejně jako oni odmítají současní klasičtí republikáni libertariánskou myšlenku nezávislého jedince. Tvrdí, že vláda je důležitou součástí každé společnosti a že role vlády mimo jiné zahrnuje podporu ctnosti. Pro ně je však nejlepší formou vlády deliberativní demokracie. Republika by podle nich měla zahrnovat účast každého schopného dospělého. Deliberativní model je založen na hodnotově nezávislých procedurách, které zajišťují férovost a rozumnost politického procesu, podobně jako je tomu u modelu liberálního. Z republikánského modelu je převzat zdroj argumentace a legitimacy daného uspořádání – dialog či specifická komunikativní akce – deliberace. Model není uspořádán jako volné pole sociálních skupin – stále je kladen důraz na centrální roli ústavně ukotveného státu, který je však pouhým administrátorem provádění politik a jejich efektivity. Klíčovým rozdílem oproti liberálnímu modelu je oddělení nejen státu a společnosti, ale též se vyděluje sféra občanské společnosti. Ta je odlišná jak od státu, tak od trhu. Toto oddělení má vytvořit vzájemnou solidaritu občanů, svou povahou nezávislou na trhu a státní administrativě.⁵²

Účast na samosprávě pro ně podporuje ctnost a obecné dobro. Pro Sandela je myšlenka nezátíženého člověka, který nemá žádné závazky vůči nikomu jinému než těm, které si svobodně vybere, zodpovědná za rozklad dnešního

⁵¹ JANOTOVÁ, Ludmila. *Pojem státu v díle Aristotela a Platóna*. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická. Katedra filozofie. Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Naxera Ph.D. str. 13.

⁵² MARTINEK, Jan. *Teorie deliberativní demokracie v praxi*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie. Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Ondřej Čisář, Ph.D. str. 7.

amerického veřejného života. To vedlo k nárůstu kriminality, zneužívání drog a vysoké frustraci obyvatel, která prostupuje zemí.⁵³

Na rozdíl od libertariánů liberální rovnostáři nevnímají demokratickou vládu jen jako nutné zlo, ale také jako dobro, které jednotlivcům pomáhá dosáhnout cílů, které si sami stanovili. Zatímco libertariáni jsou fixováni na negativní práva a vynucování smluv, liberální rovnostáři – i když se zcela shodují s libertariány na významu obojího - často kladou větší důraz na pozitivní práva včetně aspektů demokratické správy a politických svobod. Pro ně je právo na účast v samosprávě samozřejmostí. Právo podílet se na samosprávě hlasováním a možnost usilovat o zastávání jakékoli politické pozice je nejen prostředkem k dosažení cíle, jak se domnívají libertariáni, ale dokonce i cílem samotným.⁵⁴

Libertarián Rawls například tvrdí, že by si každý měl vybrat maximální míru svobod slučitelnou s maximálními svobodami pro všechny. Ačkoliv demokracii nepopisuje jako ideální typ vlády, můžeme vyvodit, že je to pouze demokracie, která poskytuje maximální množství svobod slučitelných s maximálními svobodami všech pro každého. Pro liberální rovnostáře je hospodářská spravedlnost nezbytná pro politické svobody. Rawls proto obhajuje „spravedlivou hodnotu“ politických svobod. Má-li být zajištěna spravedlivá hodnota politických svobod, je podle něj třeba zavést určité instituce, jako je například veřejné financování voleb, aby se zaručilo, "že všichni mají spravedlivou příležitost zastávat veřejné funkce a ovlivňovat výsledek voleb a podobně".⁵⁵

Hlavní rozdíl mezi libertariány a liberálními rovnostáři v otázce demokracie spočívá většinou v důležitosti role vlády v ekonomice. Zatímco libertariáni tvrdí, že vláda nemá v ekonomice jinou úlohu, než chránit lidi před nátlakem a vymáhat dodržování smluv, liberální rovnostáři tvrdí, že vláda má povinnost chránit slabé a zajistit, aby všichni měli spravedlivou šanci na zastávání veřejných úřadů a důstojnou minimální životní úroveň jako lidské bytosti.

⁵³SANDEL, Michael J. *Democracy's Discontent: America in Search of a Political Philosophy*. Cambridge: Harvard University Press, 1996. str. 203.

⁵⁴ORISADIPE, Oluwatomisin Isaac. *Libertarianism and its critics*. Idaho, 2016. Disertační práce. University of Idaho. Major in Political Science College of Graduate studies. Vedoucí práce: William Lund, PhD. str. 118.

⁵⁵RAWLS, John. *Justice as fairness: A restatement*. Cambridge: Harvard University Press. 2001. ISBN 9780674005112. str. 149.

Na první pohled se libertariánská myšlenka anarchie zamlouvá mnoha lidem, zejména mladým. Tato myšlenka však není příliš věrohodná. Za prvé, libertariáni argumentují na podporu negativních práv tvrzením, že lidé mohou dobrovolně uzavírat smlouvy, aby se ochránili před agresí, ale myšlenka negativního práva je jen metaforou. Neexistuje žádný nárok na právo, pokud neexistuje žádný mechanismus výkonu rozhodnutí, popřípadě sankce za jeho nesplnění. Povětšinou tuto roli na sebe bere právě vláda. Za tímto účelem jsou všechna negativní práva také právy pozitivními, protože jsou právy pouze tehdy, jsou-li chráněna. Navzdory svým nedokonalostem se taková vláda vyvíjela po staletí a pro některé je liberální demokracie vrcholem lidské civilizace.⁵⁶

Ačkoliv demokracie není dokonalá, zdá se, že dobře fungující demokracie je svobodě nejpřístupnější. V takové demokracii vláda reaguje na lid, protože její představitelé jsou voleni lidem. Aby ochránili své postavení, mají demokratičtí vůdci motivaci jednat podle vůle většiny. I Aristoteles, navzdory své tehdejší kritice demokracie, poznamenal, že většina může být ve své moudrosti nadřazena menšině. Libertariáni mohou argumentovat jako Tocqueville, že demokracie je náchylná k „tyranii většiny“, ale vyspělé demokracie vybudovaly instituce, které chrání menšinu před rozmary většiny. Vyspělá demokracie ve skutečnosti nemůže existovat bez záruky individuálních práv zakotvených v její ústavě.⁵⁷

Další výhodou demokracie je, že je nejvíce slučitelná se světovým mírem a stabilitou. Vyspělé demokracie mezi sebou většinou neválčí. Je to proto, že takové státy sdílejí postoje k nutné spolupráci a kompromisu, které brání tomu, aby neshody mezi nimi vyústily v násilné konflikty. Více než dvě stě let spolu neválčily žádné dvě vyspělé demokracie. Samozřejmě mezi demokraciemi dochází k řadě neshod, ale nemají tendenci vyústit do vleklých konfliktů. Také demokracie mají instituce, které jejich vůdcům ztěžují mobilizaci pro války bez řádného ospravedlnění. Aby demokratičtí vůdci zmobilizovali své občany k válce,

⁵⁶ LONG, Roderick T. *Anarchy. Anarchism/Minarchism: Is a Government Part of a Free Country?*. Ashgate; 1st edition, 2016. ISBN 978-0754660668. str. 15-20.

⁵⁷ ORISADIPE, Oluwatomisin Isaac. *Libertarianism and its critics*. Idaho, 2016. Disertační práce. University of Idaho. Major in Political Science College of Graduate studies. Vedoucí práce: William Lund, PhD. str. 119.

musí dobře odhadnout náladu společnosti. Pokud je veřejnost proti válce, demokratický vůdce se do ní pouští na vlastní nebezpečí a riskuje naprostou politickou diskreditaci při svém špatném úsudku. Dále prezident nebo premiér není v demokracii jediným, kdo rozhoduje. Při vyhlášení války se očekává, že demokratičtí vůdci požádají o svolení legislativní složky a zákonodárci se zase zodpovídají svým voličům. Tento systém brzd a vah zajišťuje relativně spolehlivou rovnováhu.⁵⁸

Pokud demokracie zpravidla neválčí mezi sebou, znamená to, že bude-li v mezinárodním systému více demokratických států, dojde k omezení válek, což povede ke stabilnějšímu světu. Libertariáni však o teorii demokratického míru pochybují. Tvrdí, že demokracie nezpůsobuje mír, nýbrž právě mír způsobuje demokracii. A mír způsobuje úspěšný obchod a tím pádem příznivá ekonomická situace státu. Hospodářský rozvoj a volný obchod zmírňují mezistátní vojenské spory. Spíše než teorie demokratického míru by byla pro libertariány příhodnější teorie kapitalistického míru.

Navzdory všem problémům spojeným s demokracií se však stále pravděpodobně jedná o nejlegitimnější formu vlády. Demokracie je populární, protože propůjčuje vládě legitimitu a zajišťuje pokojný přechod z jedné administrativy do druhé. I libertariáni si tuto skutečnost uvědomují. Popularitu demokracie dokazuje i fakt, že dokonce i diktátoři, jako byl například Saddám Husajn, pořádají volby, aby jim poskytli alespoň zdání legitimacy. Zatímco strach libertariánů z nadvlády menšiny většinou může být skutečný, demokracie má způsob, jak vyřešit svůj vnitřní konflikt a rozpory. Demokracie není statická, ale dynamická. Jasným příkladem je americká demokracie, která se dokázala proměnit z otrokářských kolonií ve svobodnou společnost pro všechny. I když stále existuje řada problémů, pojících se s demokracií, státy se je snaží překonat. Hlavním řešením je najít rovnováhu mezi zásahy vlády a svobodou jednotlivce. Potřebujeme vládu, která bude dostatečně silná, aby ochránila

⁵⁸ DAHL, R. A. překlad FOLTÝN, Jiří. *O demokracii: Průvodce pro občany*. Portál: Praha, 2001. ISBN 80-7178-422-2. str. 56.

obyvatelstvo jak před zločinci, tak před výkyvy trhů v ekonomické sféře, a dostatečně tolerantní, aby zároveň neohrozila jejich svobodu.⁵⁹

3 Dnešní podoba libertarianismu, jeho bezpečnostní aspekty a přístup k řešení celospolečenských krizí

Tato kapitola má za cíl předestřít to, jak se libertarianismus vyvinul do jeho současné podoby a co znamená být v dnešní době libertariánem. Autorka si pro bližší analýzu vybrala USA, jelikož právě zde má libertariánské strana v současnosti největší zastoupení. Rovněž nechybí zmínka o tom, jak vypadá libertarianismus na české politické scéně. Závěrem této kapitoly jsou vybrány dva příklady krizí, jímž současný svět čelí a libertariánský pohled na ně.

3.1 Libertariánská strana současnosti v USA

Nepřekvapí, že cílovou destinací v souvislosti s problematikou současného libertarianismu budou Spojené státy, kde se této politické filosofii skutečně daří a má zde od počátku 70. let vlastní politickou stranu "Libertarian Party". Jejím zakladatelem byl David Nolan. Řídící orgán strany představuje Libertariánský národní výbor se sídlem ve Virginii. Strana patří, co se zahraničních vazeb týče, k Mezinárodní alianci liberálních stran. Podle webových stránek "Ballot Access News", Zpráv o přístupu k hlasování, což je americký měsíční zpravodaj, vycházející jak online, tak v tištěné podobě, reprezentuje Libertariánská strana po demokratech a republikánech třetí nejsilnější politickou stranu USA.⁶⁰ Libertariáni jsou také úspěšní v zákonodárných sborech a exekutivě řady amerických států.

Zárodky libertarianismu je třeba hledat již v 17. století v Británii, kde Anglická revoluce umožnila osvobození průmyslové výroby a obchodu z restriktivních pout státu, ze středověku přežívajících cechovních institucí a feudální držby půdy. To vše měla nahradit podle představitelů liberálních myšlenek, „klasických liberálů“ svoboda vyrábět a směňovat v přirozeném konkurenčním prostředí založeném na umu a schopnostech výrobců a obchodníků. Nutnou podmínkou

⁵⁹ ORISADIPE, Oluwatomisin Isaac. *Libertarianism and its critics*. Idaho, 2016. Disertační práce. University of Idaho. Major in Political Science College of Graduate studies. Vedoucí práce: William Lund, PhD. str. 119.

⁶⁰ Ballot Access Home. [online]. Ballot Access News. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: ballot-access.org.

přítom podle klasických liberálů bylo mírové prostředí a svobodný mezinárodní obchod.⁶¹

Od těch dob prošel liberalismus dlouhým vývojem s obdobími rozmachu i stagnace, nicméně s trvalou tendencí zbavit stát monopolu podnikání, pozemkového vlastnictví a tlakem na snížení daní. Pokud stát vzdoroval, mohl zažehnout plamen revoluce, jak se ukázalo v roce 1773 v Bostonu, když osadníci na protest proti vysokým britským clům uvaleným na dovážený čaj naházeli bedny se zbožím do moře, což byla předzvěst války za nezávislost, která započala o dva roky poté.

Vraťme se však do 21. století. Libertariánskou přítomnost zosobňuje pozoruhodným způsobem politička Jo Jorgensenová, příslovečně narozená v Libertyville ve státě Illinois, jež se bezpochyby zasloužila o prohru Donalda Trumpa v prezidentských volbách 2020.

Poprvé se pokusila vstoupit do politiky v r. 1992, kdy neúspěšně kandidovala za libertariány ve volbách do Sněmovny reprezentantů. Nicméně tehdy obsadila s pozoruhodnými 2,2% třetí místo z celkového počtu odevzdaných hlasů. V prezidentských volbách o čtyři roky později nominovala Jorgensonovou její strana na post viceprezidenta spolu s jejím kolegou – spolukandidátem H. Brownem. Získali tehdy téměř půl milionu hlasů, což znamenalo páté místo a zisk půl procenta. To byl nejlepší výsledek Libertariánské strany od r. 1980. Dalším politickým počinem Jorgensenové byla její prezidentská kandidatura ve volbách r. 2020. Výsledkem byl zisk více jak 1,8 milionu hlasů – cca 1,2%.⁶²

Pozoruhodnou informaci o Jorgensenové přinesla elektronická verze zpravodajsko ekonomického deníku E 15 z 8. listopadu 2020. „Psycholožka, zastánkyně absolutní svobody a politička Libertariánské strany, která za ni kandidovala na prestižní volené funkce už od počátku devadesátých let. Kdo je

⁶¹ *Libertariánské dědictví: Americká revoluce a klasický liberalismus*. [online]. Kurzy.cz, 2006. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: kurzy.cz/zpravy/402867-libertarianske-dedictvi-americka-revoluce-a-klasicky-liberalismus/.

⁶² *Jo Jorgensen*.. Ballotpedia.com. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: [Jo Jorgensen - Ballotpedia](https://ballotpedia.org/Jo_Jorgensen).

Jo Jorgensenová, která oloupila Donalda Trumpa o cenné hlasy v Georgii, Pensylvánii a Arizoně?“⁶³

To, že Donald Trump prohlál volby 2020, spadá skutečně na vrub Jo Jorgensenové, ač širší veřejnosti víceméně neznámé. Pro svou stranu získala totiž ve jmenovaných strategicky významných státech, kde byly desítky tisíc hlasů zde obdrženy pověstným jazýčkem na vahách, ač se jednalo v celkovém součtu o pouhé jedno procento hlasů.

Austin Petersen je další osobností spjatou s americkým libertarianismem, i když ne zcela jednoznačně. Jeho aktivity jsou velmi různorodé; vystupuje v televizních pořadech, věnoval se filmové produkci, v současnosti moderuje jednu ranní televizní show apod. Petersen založil rovněž dvě libertariánské webové stránky. V r. 2016 oznámil svoji prezidentskou kandidaturu na nominačním sjezdu Libertariánské strany, ale nominaci nezískal. Později neúspěšně kandidoval v republikánských primárách (2018) se stejným výsledkem. Sám sebe charakterizuje jako minarchistu. Petersen je zakladatelem a majitelem webových stránek Libertariánská republika (thelibertarianrepublic.com), jejichž záhlaví představuje citát Milтона Friedmana: „Společnost, která staví rovnost před svobodu, nedostane ani jedno. Společnost, která staví svobodu před rovnost, získá ve velké míře obojí“.⁶⁴

Profesor Randolph Clarke představuje oproti A. Petersenovi konzistentní osobnost filozofa. Clarke vyučuje na Floridské státní univerzitě (katedra filozofie) a zajímá se o široké spektrum problémů týkajících se mj. lidského jednání, svobodné vůle a mravní odpovědnosti. Clarke se přihlásil k libertarianismu dílem Libertariánské účty svobodné vůle, v němž o tématu uvažuje v souvislosti s determinismem a indeterminismem jakožto možnými danostmi.⁶⁵

Podobný předmět zájmu přináší rovněž další Clarkův titul Nekompatibilní (nedeterministické) teorie svobodné vůle – také s libertariánskou problematikou.

⁶³ Jo Jorgensenová. *Žena, která tak trochu porazila Trumpa*. [online]. E15.cz, 2020. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: e15.cz/volby/volby-v-usa/jo-jorgensenova-zena-kerá-tak-trochu-porazila-trumpa-1374970.

⁶⁴ *The Libertarian Republic, About us*. [online]. The Libertarian Republic. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: thelibertarianrepublic.com.

⁶⁵ *Libertarian Accounts of Free Will* Oxford Scholarship online, 2003. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: [Libertarian Accounts of Free Will - Oxford Scholarship \(universitypressscholarship.com\)](http://libertarianaccounts.com).

Murray Newton Rothbart (1926 – 1995) se sice 21. století nedožil, ale vzhledem k přesahu jeho myšlenek do současnosti si jistě zaslouží alespoň stručnou zmínku. Rothbart patřil k tzv. Rakouské škole spolu s neméně známým kolegou, nositelem Nobelovy ceny za ekonomii Friedrichem Augustem von Hayekem. M. Rothbart se podílel na definici moderního libertarianismu a vypracoval teorii tržního anarchismu, pro nějž zavedl termín anarchokapitalismus. V libertariánských intencích Rothbart akcentoval spontánní vývoj a individuální anarchismus, přičemž zároveň zavrhoval jakýkoli monopol státní moci.

Na podporu svých idejí založil společně s podobně smýšlejícími učiteli v Alabamě r. 1982 Misesův institut, pojmenovaný po Ludwigu von Misesovi, Rothbartově intelektuálním předchůdci. Cílem institutu bylo podporovat libertariánské ekonomické a politické názory.⁶⁶

Libertariánská strana v USA nepředstavuje jednolitý ideový proud, podobně jako lze těžko očekávat např. „jeden konzervatismus“. Libertariánskou stranu konsenzuálně založila široká koalice klasických liberálů spolu s minarchisty a anarchokapitalisty, ačkoli existovala řada dalších minoritních frakcí, nicméně bez jakéhokoli vlivu na „hlavní proud“.

V roce 1974 bylo do Dallasu svoláno monarchistickými a anarchokapitalistickými frakcemi Libertariánské národní shromáždění, jehož výsledkem byla kompromisní dohoda, která nevyjadřovala implicitně postoj vůči státu, respektive zda je potřebné, aby stát existoval. Dalším vývojem začal počet anarchistů postupně klesat. Výraznou změnu v postojích amerických libertariánů bylo možné zaregistrovat na Libertariánském národním shromáždění 2006, kde se již o státu, konkrétně o vládě v programových závěrech hovořilo, a to v tom smyslu, že účelem existence vlády je chránit práva jednotlivce včetně života, svobody a majetku.⁶⁷

Taková interpretace nebyla pro mnoho radikálních delegátů přijatelná, zejména pro anarchisty, takže ti ze strany na protest odešli.

⁶⁶ *Murray N. Rothbard*. [online]. Mises.cz. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: [Murray N. Rothbard – Mises.cz](https://mises.cz/murray-n-rothbard).

⁶⁷ *Libertarian Party National Convention Minutes*. [online]. Portland, 2006. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: [Microsoft Word - lpnatconv2006.doc](#).

V současné době hlavní frakce ve straně představují anarchokapitalisté, minarchisté, libertariánští socialisté a paleolibertariáni.

Anarchokapitalisté požadují odstranění státu, který by měl nahradit systém soukromého vlastnictví zajišťovaný specializovanými ochrannými agenturami a dále samoregulující se svobodný trh, jehož fungování by podporovaly vedle zmíněných agentur také pojišťovny prosazující konkurenceschopnost a zároveň sehrávající úlohu soudů a policie.

Minarchistická představa vychází z poslání vlády redukovaného na ochranu jednotlivce před nátlakem a násilím. Minarchisté zároveň vyslovují požadavek minimálního zdanění bez státního přerozdělování, aby se každý občan mohl sám rozhodnout, co se svými penězi podnikne.⁶⁸

Libertariánský socialismus, často rovněž pojmenovávaný jako levicový libertarianismus, zdůrazňuje osobní svobodu v kombinaci s určitými prvky rovnostářství. Taková koncepce je blízká ideologicky spřízněným, ale radikálnějším anarchokomunistům a anarchokolektivistům.⁶⁹

Paleolibertarianismus je poslední z trojice realitě dosti vzdálených libertariánských frakčních odnoží. Jená se o produkt anarchokapitalistické ideologie, o které byla již zmínka v souvislosti s M. Rothbartem. Starořecká předpona znamenající „starý“ měla odkazovat na historické kořeny novodobého libertarianismu. Cílem paleolibertarianismu bylo aktivizovat občany proti státu a radikalizovat je. V podstatě šlo o pravicový populismus, mající za cíl vzdálit libertariánské hnutí od vlivu konformních liberálních politických organizací. Dnes je s úspěchem možné považovat tuto libertariánskou frakci za odumřelou.

Na konci této části práce o libertarianismu 21. století jednoduchá bilance: sociálně politický vývoj v dnešních Spojených státech v praxi potvrzuje, že jediným neoliberálním proudem schopným samostatného života je libertarianismus.

⁶⁸ *Minarchists and anarchists in libertarian history*. [online]. Libertarianism.org, 2018. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: [Minarchists and Anarchists in Libertarian History | Libertarianism.org](https://libertarianism.org/minarchists-and-anarchists-in-libertarian-history).

⁶⁹ *Left libertarianism*. [online]. Libertarianism.org, 2008. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: [Left Libertarianism: A Libertarianism.org Guide](https://libertarianism.org/left-libertarianism).

3.2 Libertariánismus v České republice

Tato podkapitola blíže analyzuje českou politickou scénu z pohledu liberalismu. Ač se k této politické ideologii v našem prostředí žádná strana nehlásí, určité charakteristiky typické pro liberalismus můžeme najít u řady z nich. Typická je diskuze o minimálním státu nebo zobecněně odpor k jeho zásahům do svobod jednotlivce.

3.2.1 Iniciativa chcípl PES

„Otevřeme Česko - chcípl PES“ v aktuálním plném znění, se kategorizuje jako politické hnutí. Původně vzniklo na protest proti uzavření hostinců a restaurací v r. 2020. Založili je někteří z jejich majitelů či provozovatelů v období sílící první koronavirové vlny. Označení tohoto hnutí sarkasticky odkazuje na piktogramy psí hlavy vyjadřujícími různé stupně intenzity covidové nákazy s odpovídajícími restriktivními opatřeními.⁷⁰ Jako příklad činnosti hnutí poslouží nepřehlédnutelná demonstrace jeho příznivců v lednu 2022, uspořádaná příznačně před poslaneckou sněmovnou na protest proti přijetí novely pandemického zákona. Demonstranti vztyčili nedaleko maketu dřevěné šibenice nesoucí nápis „Všichni vlastizrádci a jejich přísluhovači skončí na šibenici“. Policie na tomto excesu kupodivu neshledala nic závadného, natož nezákonného.⁷¹

Antivaxeři nepřísluší nutně vždy k nějaké organizaci, iniciativě nebo hnutí. V souvislosti s koronavirovou pandemií se odbor extremismu a terorismu pražské policie zabývá dvěma kauzami. V první z nich jde o Patrika Tušla, jenž je stíhán za dlouhodobé soustavné pronásledování (stalking) Prezidenta České lékařské komory Milana Kubka, čímž jej vedle dalšího omezoval v běžném způsobu života. Pro dokreslení mravního obrazu Tušla poslouží konstatování, že neplatí výživné na své dítě a podle výsledků policejního vyšetřování bylo motivem jeho počínání získat od svých podporovatelů peníze.⁷²

⁷⁰ *Proč vlastně vzniklo hnutí Otevřeme Česko – Chcípl PES?*. [online]. Otevřemečesko.cz. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: [O NÁS! - OTEVŘEME ČESKO - Chcípl PES \(otevremecesko.cz\)](https://www.otevremecesko.cz/).

⁷¹ *Všichni vlastizrádci skončí na šibenici, hrozili demonstranti před Sněmovnou*. [online]. Deník.cz, 2022. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/praha-demonstrace-pandemicky-zakon-chcipl-pes-20220125.html>.

⁷² *Další obvinění pro antivaxera Tušla: Ke stalkingu přibýlo výtržnictví. Stíhaná je i Peterková: Šířila poplašné zprávy*. [online]. Blesk.cz, 2022. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: [blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-krimi/702377/stihani-antivaxera-tusla-za-stalking-trable-se-zakonom-ma-i-peterkova-policie-sirila-poplasne-zpravy](https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-krimi/702377/stihani-antivaxera-tusla-za-stalking-trable-se-zakonom-ma-i-peterkova-policie-sirila-poplasne-zpravy)

Druhou stíhanou osobou je dezinformátorka Jana Peterková, která prostřednictvím internetu šířila falešné informace o domnělých úmrtích v jistém domě seniorů, za což již odešla od pražského městského soudu s pokutou 250 tisíc korun a povinností danému zařízení se omluvit.⁷³

3.2.2 Volný blok

K tomuto hnutí se neodmyslitelně váže figura sněmovního exposlance Lubomíra Volného, na něhož nelze zapomenout pro jeho výtržnosti na jednáních dolní komory. Ač v pracovní neschopnosti, pobírající dávky nemocenského pojištění ve výši adekvátní poslanceckému platu, objíždí antivaxerské mítinky po celé zemi (pracovní neschopnost po vlně kritiky ukončil). Charakter programu bloku nastiňují jeho webové stránky. Následuje výběr toho nejpodstatnějšího nebo lépe říci nejilustrativnějšího.⁷⁴

„Czexit - přestaneme platit příspěvky do rozpočtu EU, nebudeme čerpat dotace EU - aktivujeme článek 50 Lisabonské smlouvy - o zákonech rozhoduje český parlament, ne neziskovky - nepřijatelné jsou: omezování svobody a jakákoliv cenzura - vystoupíme z NATO - obnovíme obranyschopnost země - výdaje na armádu musí být výdaje na bezpečí České republiky, ne na nákupy podle potřeb cizích armád a výrobců - zastavíme nelegální migraci - zpřísníme podmínky pro přijímání legálních migrantů - obnovíme ochranu hranic a hraniční kontroly - ústavně zaručíme právo na svobodu rozhodování o vakcinaci a testování - odškodníme občany postižené nezákonnými opatřeními vlády - zrušíme kraje - vystoupíme ze všech zbytečných mezinárodních organizací - postavíme se západnímu progresivismu jako útoku na naše hodnoty a zvyklosti - škola učí, nevychovává, vychovává rodina - Volný blok jako jediný vyrovná státní rozpočet a do roku 2030 oddluží českou ekonomiku - zrušíme Ministerstvo životního prostředí.“

Není žádným překvapením, že s takovými bláhově nerealistickými programovými tezemi nezískal Volný blok v poslaneckých volbách 2021 ani jeden mandát.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ *Náš program*. [online]. Volnyblok.cz. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://volnyblok.cz/nas-program/>

3.2.3 Inklinuje česká Pirátská strana rovněž k libertarianismu?

Na naší politické scéně nalezneme vedle již míněných anarchokapitalistů též regulérní původně protestní politickou stranu - Piráty. Její program před volbami do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017 popisuje priority strany, mezi něž patří zejména: *zavedení osobní hmotné odpovědnosti pro politiky a byrokratický aparát, skoncování s praxí teplých míst pro „zasloužilé“ - vysloužilé politiky a byrokratický aparát a odlivu zisků do daňových rájů; transparentní výběrová řízení na všech úrovních; regulace exekucí podle principu jeden dlužník- jeden exekutor, a to v místě dlužníkovy bydliště; omezení svévole Ochranného svazu autorského a novelizace autorského práva; zrychlení soudních řízení zejména cestou elektronizace; „zrušení plošného sledování telefonů, stejně jako šmírování a sledování internetu“.*⁷⁵

Z výše citovaných priorit Pirátů lze oprávněně dovodit, že tenkrát byla strana rozkročená mezi liberalismem a libertarianismem. Jejich vládní angažmá v koalici Pirstan po volbách do sněmovny 2021 přimělo pirátskou stranu slevit z řady svých priorit, chce-li se ve vládě udržet.

S tristními výsledky Pirátů ve volbách do poslanecké sněmovny 2021, v nichž podcenili institut kroužkování, kontrastuje úspěch Evropské pirátské strany v Evropském parlamentu. Zde pracuje jejich člen, europoslanec Mikuláš Peksa, který v lednu 2022 na zasedání rady strany po volbě obhájil post předsedy evropských pirátů.⁷⁶

3.2.4 Pro Libertate - Institut práva a občanských svobod

Na rozdíl od Libertariánského institutu, který se neangažuje příliš, jak lze usuzovat, v praktické politice, v případě Pro Libertate, je tomu právě naopak. Na úvodní stránce „O nás“, se lze dočíst: „Pro Libertate - Institut práva a občanských svobod je odborným sdružením právníků, které hájí hodnoty, jako je lidská důstojnost, právo na soukromí apod. Dlouhodobě vystupuje proti opatřením Vlády ČR i Ministerstva zdravotnictví, protiústavně omezujícím práva a svobody, s cílem vrátit ČR k principům demokratického právního státu. Tato

⁷⁵ 20 nejdůležitějších bodů pirátského programu. [online]. Piráti.cz. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/psp2017/20-nejdulezitejsich-bodu-programu/>.

⁷⁶ Evropská pirátská strana má nové vedení i členy. [online]. Piráti.cz, 2022. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: [Evropská pirátská strana má nové vedení i členy \(pirati.cz\)](https://www.pirati.cz/).

opatření dlouhodobě napadá u Nejvyššího správního soudu, podává podněty orgánům činným v trestním řízení proti nejkřiklavějším trestným činům“. *Právníci institutu zajišťují právní pomoc lidem, kteří oponují vládní svévoli v intencích obhajoby humanistických a demokratických zásad.*⁷⁷ Z obsahu dalšího textu je zřejmé, že se aktivity institutu soustřeďují na energický boj proti opatřením jmenovaných vládních orgánů týkajících se koronarovirové pandemie.

Institut na tomto poli spolupracuje s iniciativou „Občanská platforma pro obnovení normálního života“, jež také vehementně oponuje zejména „nátlaku na očkování nedostatečně prověřenými vakcínami“. Platforma dále požaduje „okamžité otevření země bez podmínek s naprostou dobrovolností všech opatření“.⁷⁸ Zpět ale, již naposledy k Pro Libertate. V sloupku nadepsaném „Nejnovější příspěvky“ se lze dozvědět, jakými tématy se tato organizace zabývá. Jsou to články jako „Právníci proti novele pandemického zákona“, „Vzorový dopis škoře pro studenty, kteří nechtějí podlehnout povinnému očkování proti covid 19“ z ledna 2022 apod., aniž by se o něčem takovém vůbec uvažovalo. Opět tedy ofenzivní aktivismus.

3.3 Libertarianismus v době krize

Při krizových situacích se libertariánské teorie dostává často do střetu s reálným světem. Jelikož libertarianismus vychází z konceptu minimálního státu, potřeba rozsáhlé vládní reakce prakticky tuto ideologii vyvrací. Například ve světle pandemie viru COVID-19 docházelo k častým debatám ohledně zásahů státu do života občanů. Ovšem i libertariáni přicházejí s řešeními, jak takové krize zvládat a jejich kritika bývá často oprávněná.

Například obzvláště předvídat se ukázala být libertariánská kritika špatných předpisů v době covidové pandemie. Za zásadním selháním vlády považují těžkopádnou byrokracii Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv, která zdržovala testy a bránila tisícům soukromých a akademických laboratoří v rychlém navyšování testovací kapacity. Po většinu pandemie tento úřad vyžadoval, aby se všichni

⁷⁷ *Pro Libertate – O nás.* [online]. Pro Libertate, Institut práva a občanských svobod. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: [ProLibertate.cz – Institut práva a občanských svobod.](https://prolibertate.cz)

⁷⁸ *Zdravé fórum – Kdo jsme.* [online]. Zdravé fórum, Občanská platforma pro obnovení normálního života. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: [Zdravé fórum - Občanská platforma pro obnovení normálního života \(zdraveforum.cz\).](https://zdraveforum.cz)

spoléhali výhradně na testy vypracované Centrem pro kontrolu a prevenci nemocí, a odmítal udělit povolení jiným laboratořím. To se ukázalo jako katastrofálně chybné, když první kolo testů vypracovaných tímto centrem nefungovalo a muselo být nahrazeno.

3.3.1 Otázka migrační krize

Co se otázky migrace týče, libertariáni věří, že každý by měl mít možnost svobodně cestovat a zvolit si v jaké zemi chce žít.⁷⁹ Nozick tvrdí, že emigrace nabízí jednotlivci možnost najít lepší život a komunitu, která může lépe uspokojit jeho potřeby. Imigrace obdobně ilustruje přání jednotlivců vstoupit do lepší komunity. S migrací jako takovou tedy libertariáni žádné problémy nemají. Ovšem za časů krize je tato otázka značně složitější.

Ukazuje se, že liberalismus jako politická teorie je v čase migračních krizí poměrně idealistická. Nerealističnost libertarianismu a bezzubost jeho „receptů“ na řešení závažných společensko-ekonomických a jiných problémů s požadavkem minimálních zásahů státu se v plné nahotě projevila během globální uprchlické krize v roce 2015. Obrovská přílivová vlna migrantů do Evropy, vyvolala v nepřípravené Evropské unii velké obtíže, napětí a neshody, jež dozívají tak či onak dodnes. Na přelomu milénia činil počet uprchlíků směřujících do EU za rok sotva milion. V období zmíněné vrcholící krize to bylo už 1 156 000 utečenců, představujících ve srovnání s předešlým rokem 2014 dvojnásobek. Kdyby byla tehdy, hypoteticky vzato, Unie založená na libertariánských zásadách, ocitla by se v katastrofální situaci gargantuovských rozměrů.⁸⁰

Uprchlická krize na polsko- běloruských hranicích uměle vyvolaná běloruským prezidentem Alexandrem Lukašenkem, ovlivněného Vladimírem Putinem, a dále taky záměrně vyvolaný migrantský tlak na hranicích Běloruska a pobaltských republik, Litvy, Estonska a Lotyšska má být pomstou za bolestivé ekonomické sankce uvalené na Lukašenkův režim po brutálním potlačení občanských protestů a hromadném věznění demokraticky smýšlejících občanů v běloruských

⁷⁹ *Immigration*. [online]. Libertarian, The Party of Principle. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: [Immigration | Libertarian Party \(lp.org\)](https://libertarianparty.org/).

⁸⁰ *Migranti jsou pro nás příležitost*. [online]. Migraceonline.cz, 2015. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: [Migranti jsou pro nás příležitost : Migrace Online](https://migraceonline.cz/).

podmínkách. Lukašenkovi se ale začíná vracet jako bumerang „nábor“ migrantů z nestabilních oblastí zejména Blízkého východu s příslibem konečné destinace „Evropská unie“ a jejich transport desítkami pro ten účel určenými letadly.

„Bělorusové si stěžují na hromadění se blízkovýchodních migrantů v ulicích". Záměrně iniciovaná krize se začíná Lukašenkovi nevyplácet. Kam se člověk podívá, všude samí Arabové. Chodí v Minsku se svými zavazadly ve větších skupinách nebo posedávají před nákupními středisky. Je jich tu snad víc než místních, popisuje situaci v hlavním městě jedna jeho obyvatelka.⁸¹

V současnosti je na rusko-ukrajinské hranici asi 100 000 ruských vojáků (únor 2022), což je podle generálního tajemníka Severoatlantické aliance lense Stoltenberga nejvíce od konce studené války.⁸²

Kreml chystá uspořádat ve stejném měsíci se svým spojencem velké armádní manévry, jejímž cílem má být podle Lukašenka příprava na možnou konfrontaci s pobaltskými zeměmi a Ukrajinou. Putin navíc, co se rozvržení vojenských sil v Evropě týká, absurdně chce, aby se NATO zavázalo, že nebude do aliance přijata Ukrajina, jako by stále byla součástí Ruska, a ne suverénním státem. Ruský prezident ještě k tomu požaduje stažení vojenských sil NATO z Bulharska a Rumunska, a aby se obnovil v zemích bývalých satelitů Sovětského svazu ve střední Evropě status quo, jaký byl před jejich přijetím do NATO. Putinovi je samozřejmě jasné, že to je pravděpodobně utopie, ale nechce polevovat v trvalém tlaku na „dekadentní Evropu“, jak se rád vyjadřuje.

Nebude na škodu připomenout si jeho další zneklidňující výroky: „Největší geopolitickou tragédií 20. století byl rozpad Sovětského svazu“ nebo “Nedovolíme, aby nám bylo bráněno v našich možnostech“. První citát reflektuje frustraci z faktu, že už země není supervelmocí. Odhlédneme-li od vojenské síly včetně jaderného potenciálu, HDP Ruska zhruba odpovídá Itálii. Za druhé: ve svých možnostech si Putin brání sám neúspěšnými pokusy, zřejmě z nostalgie

⁸¹ *Lukašenko ve vlastní pasti. Migranti se hromadí v Bělorusku.* [online]. iDNES.cz, 2021. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z [Lukašenko ve vlastní pasti. Migranti se hromadí v Bělorusku - iDNES.cz.](#)

⁸² *NATO warns Russian military buildup in Belarus is largest in 30 years.* [online]. The Times Of Israel, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: [timesofisrael.com/nato-warns-russian-military-buildup-in-belarus-is-largest-in-30-years/](https://www.timesofisrael.com/nato-warns-russian-military-buildup-in-belarus-is-largest-in-30-years/).

po velkém carském impériu a ve snaze obnovit velmocenskou pozici Ruské federace ztracenou po zhroutilí Sovětského svazu.⁸³

Zastrašování zbraněmi tandemu Lukašenko – Putin nezůstalo očekávaně bez odezvy. Členské země NATO včetně Spojených států vypravily řadu leteckých speciálů do Ukrajiny přepravujících munici a vojenský materiál. Zapojila se též ČR s darem čtyř tisíc dělostřeleckých granátů, k čemuž se kriticky vyjádřil prezident Zeman: „proč je raději neprodáme, jak to dělají jiné země?“⁸⁴

Ve druhé polovině března proběhne také mezinárodní vojenské cvičení “Saber Strike 2022“. Bude se konat na Slovensku a je součástí mezinárodního cvičení “Defender Europe 2022“. Do manévru se zapojí necelé dva tisíce amerických vojáků a 700 kusů bojové techniky. Zúčastní se tradičně i naši vojáci; při přesunu konvoje z Německa na Slovensko budou asistovat v logistické podpoře.⁸⁵

Globální zdravotní krize, srovnatelná snad jen s epidemií španělské chřipky v prvních letech po skončení první světové války, již podlely desítky milionů lidí a nakazilo se celkem 500 milionů obyvatel planety, což představovalo 27% tehdejší celosvětové populace; spontánní i uměle vyvolané migrační vlny; hrozba napadení Ukrajiny Ruskem a Běloruskem; nevypočitatelný vládce Lukašenko; napětí mezi západem a Kremlem trvale přiživované Putinem; severokorejský diktátor Kim Čong-un a jeho obsedantní nutkání vyvíjet nové a nové rakety a odpalovat do Japonského moře. Vleklá občanská válka v Sýrii; teroristické organizace „islámský stát“ a „al-Kajdá“. Takový je výčet hlavních alarmujících výzev, před jakými demokratický svět stojí. Základní předpoklad účinné odezvy na vyjmenované hrozby představuje prohloubení kooperace demokratických zemí při jejich odvracení či řešení, rozvíjení multilaterální ekonomické spolupráce, posilování bojeschopnosti národních armád v rámci NATO včetně sil rychlé reakce a případná demonstrace síly jako odezva na agresivní vojenské

⁸³ *Putin označil rozpad SSSR za katastrofu.* [online]. BCCzech.com, 2005. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: BCCzech.com.

⁸⁴ *Vláda schválila pomoc Ukrajině. Česko daruje zemi čtyři tisíce dělostřeleckých granátů.* [online]. iROZHLAS, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: Vláda schválila pomoc Ukrajině. Česko daruje zemi čtyři tisíce dělostřeleckých granátů | iROZHLAS - spolehlivé zprávy.

⁸⁵ *Americký konvoj znovu projede Českem. Bude zatím největší.* [online]. Natoaktual.cz, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: Americký konvoj znovu projede Českem. Bude zatím největší - Natoaktual.cz.

akce v zahraničí. Klíčovou podmínkou úspěchu zde je jen efektivně fungující demokratický stát se silnými pravomocemi.

Při pokusu zjistit, zda mají libertariáni svá řešení právě vyjmenovaných celosvětových hrozeb, je možné narazit na pouhou kritiku neefektivního selhávajícího státu a jeho elit, jak se lze dozvědět například ve starším článku Romana Kříže, zveřejněném v magazínu Reflex pod názvem „Očima libertariána: Jak by tady mohlo být krásně.“⁸⁶

3.3.2 Liberalismus a pandemie viru COVID-19

Tato část práce rozebírá přístup zemí s různými politickými zřízeními k boji s pandemií viru COVID-19. Na konci této části práce bude problematika rozebrána z pohledu libertarianismu.

Během prvních měsíců roku 2022 zaznamenal celý svět bleskově se rozšiřující a násobně agresivnější koronavirovou mutaci omikron. Průběh nemoci je sice mírnější, než tomu bylo u předešlých dominujících variant, ale o to nakažlivější. V České republice k 5. lednu 2022 již zesnulo 37 410 občanů. Počet nakažených ke stejnému datu včetně častých reinfekcí je cca 3,2 milionu, přičemž oproti předešlému dni přibyl počet nakažených o 43 450 a zesnulých o čtyřicet čtyři.⁸⁷

Celosvětově překonal počet obětí v závěru roku 2022 pět milionů, přičemž nejvíc zemřelých zaznamenaly jako dřív Spojené státy, kde lze bohužel ještě v únoru 2022 očekávat překročení hranice dalších 900 000 obětí.⁸⁸ Mnohé země světa reagují na současnou katastrofální pandemickou situaci drakonickými restrikcemi.

Austrálie se např. zcela uzavřela turistům až na omezené penzum jmenovitých výjimek. Jako ilustrace tamních omezení může posloužit tenisový turnaj Australian Open a vyhoštění vynikajícího hráče, současné světové jedničky Srba Novaka Djokoviče. To vzbudilo po světě značný rozruch, a dokonce politickou

⁸⁶ *Očima libertariána: Jak by tady mohlo být krásně...* [online]. Reflex.cz, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: reflex.cz/clanek/komentare/101024/ocima-libertariana-jak-by-tady-mohlo-byt-krasne.html

⁸⁷ *COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR.* [online]. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné z: onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19

⁸⁸ *Koronavirus.* [online]. DeníkN. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: [Koronavirus – Deník N \(denikn.cz\)](https://denikn.cz)

roztržku mezi Srbskem a Austrálií, respektive rozhořčenou reakci srbské vlády. Přísné regulace platí prakticky ve všech státech Evropské unie.

Ve Francii se třeba vyžaduje „evropský covid pas“, ve kterém je zaznamenáno provedení testů, ukončené očkování nebo prodělání infekce v posledních šesti měsících.⁸⁹

Nejdál v boji s pandemií zašlo bez vší pochyby Rakousko. Na lavinovitě šíření nákazy reagovala vláda přísnými regulačními opatřeními nabývajících účinnosti 11. ledna 2022. Nově zavedená opatření se dotýká občanů, kteří se nemohou prokázat certifikátem potvrzujícím kompletní naočkování - tedy včetně tzv. boosteru, posilující dávky - nebo dokládajícím uzdravení po prodělané nemoci. Dotčené osoby mohou odejít z domova pouze do práce, školy, na nejnnutnější nákupy (potravin, drogerie) a také za účelem neodkladných pochůzek na úřady, poštu nebo do banky. Kde nelze dodržet minimální odstup dvou metrů, jsou pro ně povinné respirátory. Zároveň rakouské úřady naléhavě doporučují minimalizaci sociálních kontaktů a, je-li to možné, práci z domova. Provoz restaurací a zábavních podniků je časově omezen. Kdo uvedená pravidla poruší a bude přistižen, dostane pokutu, již lze ukládat opakovaně až do celkové výše v přepočtu 91 000,- Kč. První kontroly se budou realizovat od patnáctého března 2022. Stejněho dne se stane očkování povinné pro všechny Rakušany starší čtrnácti let. Výjimku mají těhotné ženy, děti do čtrnácti let a lidé s lékařským potvrzením o kontraindikaci, tj. nevhodnosti vakcinace a také o prodělání infekce a uzdravení, které bude platit 180 dní od onemocnění. Naočkováno je k začátku února 2022 zatím 68% populace. Uvedené sankce hrozí zhruba milionu osob.⁹⁰

Ve Spojeném království omikronová varianta již téměř ze sta procent vytěsnila předešlou mutaci delta (99% případů). U většiny nálezů běží o reinfekci, jak potvrzují výsledky vyšetření z ledna 2022. Celkově bylo ve stejném měsíci

⁸⁹ *Aktuální informace k cestování do/z Francie v souvislosti s koronavirem COVID 19.* [online]. Velvyslanectví České republiky v Paříži, 2022. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: [Aktuální informace k cestování do/z Francie v souvislosti s koronavirem COVID 19 | Velvyslanectví České republiky v Paříži \(mzv.cz\)](#).

⁹⁰ *Neočkovaným konec lockdownu v Rakousku moc nepřilepší, říká šéf ambasády.* [online]. iDNES.cz, 2022. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: [Neočkovaným konec lockdownu v Rakousku moc nepřilepší, říká šéf ambasády - iDNES.cz](#).

infikovaných 4,4% populace, což je trojnásobná hodnota oproti prosinci 2021. Denně v současnosti přibývá přes 90 000 případů (leden 2022). V kontrastu s popsanou znepokojivou situací vláda ruší většinu protiepidemických opatření včetně povinnosti používat respirátory a odvolává doporučení práce z domova.⁹¹

Rusko se nachází, co se pandemické situace týká, v mimořádně kritické situaci. Vláda Ruské federace vyhlásila na vrcholu závěrečné pandemické vlny roku ve snaze omezit její progresi týdenní placené volno od 30. října do 7. listopadu 2021. V nejhůře zasažených regionech mohlo být období volna vyhlášené už od 23.10. Tehdy přesahoval denní nárůst mrtvých deset tisíc. Také v Ruské federaci se konkrétní opatření odlišují podle regionů. Nejmasivnější virová incidence je v Moskvě, Podmoskví (moskevské oblasti), dalších velkých městech a na některých jiných územích federace. Při vstupu do země je požadováno potvrzení o PCR testu provedeného nejdéle jak 48 hodin před započítáním cesty, a to v ruštině nebo angličtině. Vážnost současné situace v zemi ilustruje rekordní počet nálezů a úmrtí za jediný den (5. 2. 2022): 177 282 nálezů a 714 úmrtí.⁹²

Izrael je pozoruhodným státem, který se nejen v nedávné historii stal příkladem a inspirací pro ostatní svět včetně inovativních epidemiologických strategií. Neplatí to však bohužel vzhledem k tristní pandemické situaci začátkem roku 2022. V Izraeli bylo během ledna víc pozitivních koronavirových případů než za celý loňský rok, jak konstatuje Národní centrum pro informace o covidu. Ve srovnání s uplynulým rokem, kdy bylo v devítimilionovém Izraeli pozitivních na 960 500 případů, se od počátku roku 2022 do 28. 1. vyšplhala cifra k milionu šesti stům tisícům. Izrael má tedy oproti předpokladům se zvládnutím infekce velké problémy, a Ministerstvo zdravotnictví dokonce odložilo očekávané čtvrté

⁹¹ *Britská studie REACT: U více jak 2/3 nakažených jde o reinfekce.* [online]. Kurzy.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: kurzy.cz/zpravy/631250-britska-studie-react-u-vice-jak-2-3-nakazenych-jde-o-reinfekce/.

⁹² *Rusko v krizové situaci vyhlásilo týdenní pracovní volno, lidé ve velkém skupují zájezdy.* [online]. iRozhlas, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: [Rusko v krizové situaci vyhlásilo týdenní pracovní volno, lidé ve velkém skupují zájezdy | iROZHLAS - spolehlivé zprávy.](https://www.irozhlasy.cz/rusko-v-krizove-situaci-vyhlasila-tydenni-pracovni-volno-lide-ve-velkem-skupuji-zajezdy)

očkování se zdůvodněním, že o nové variantě viru chybí zatím dostatek relevantních informací.⁹³

V Číně měla pandemie vrchol již v únoru 2020 a v době konání her kvůli často drastickým restrikcím, v demokratických zemích nemyslitelným má vláda epidemii plně pod kontrolou. V současnosti (3. 2. 2022) je případů nových nálezů minimum - s týdenním průměrem 56 výskytů.⁹⁴

Jak můžeme vidět, většina z výše uvedených zemí reagovala na pandemii podobnými opatřeními. Pojdme se na ně ale podívat z libertariánského pohledu. Libertarianismus, ač kritizuje přílišné zásahy vlády do života jednotlivců, její roli nezpochybňuje. Rozhodně napanuje názor, že by vláda neměla být aktivní při ochraně práv jednotlivce tváří v tvář takto masivnímu ohrožení lidských životů. Libertariáni si uvědomují, že je potřeba, aby stát zajistil práva jednotlivců a řešil potíže, které jednotlivci mohou způsobit ostatním. Pokud je vláda potřebná k náležitému zajištění práv a předcházení škodám, měla by být kompetentní a zmocněná k plnění úkolu, který jí byl svěřen. Nikomu neprospívá, když má úplně neintervencionistickou vládu. Ta v reakci na pandemii musí hrát klíčovou roli podobně, jako je jejím úkolem stíhat vrahy nebo bránit zemi před invazí.⁹⁵

V důsledku pandemie čelí lidé nejméně dvěma nutnostem kompromisů mezi základními lidskými hodnotami. Prvním je kompromis mezi veřejným zdravím a ekonomikou, druhým je kompromis mezi svobodou a bezpečností. Situaci ztěžuje řada faktorů, například, že v daném okamžiku není přesně známo, kdo je či není infikován, jelikož existuje mnoho asymptomatických jedinců, kteří pak slouží jako přenašeči. I když jsou již v současné situaci dostupné PCR i antigenní testy, nemůžeme opominout dopad falešně pozitivních a falešně

⁹³ *Řádění omikronu v Izraeli: Víc nakažených za leden než za celý rok 2021! A nová opatření.* [online]. Blesk.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: [blesk.cz/clanek/zpravy-koronavirus/702526/radeni-omikronu-v-izraeli-vic-nakazenych-za-leden-nez-za-cely-rok-2021-a-nova-opatreni](https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-koronavirus/702526/radeni-omikronu-v-izraeli-vic-nakazenych-za-leden-nez-za-cely-rok-2021-a-nova-opatreni).

⁹⁴ *Čína stále razí politiku nulové tolerance vůči covidu-19.* [online]. BusinessINFO.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: [Čína stále razí politiku nulové tolerance vůči covidu-19 | BusinessInfo.cz](https://www.businessinfo.cz/2022/03/04/cina-stale-razi-politiku-nulove-tolerance-vuci-covidu-19/)

⁹⁵ *Libertarianism and the Coronavirus Pandemic.* [online]. Cato Institute, 2020. [cit. 5. 3. 2022]. Dostupné z: [Libertarianism and the Coronavirus Pandemic | Cato at Liberty Blog](https://www.cato.org/blog/libertarianism-and-the-coronavirus-pandemic)

negativních výsledků. Dále, i když průměrná úmrtnost není vysoká, mnoho lidí čelí v důsledku pandemie vážné finanční krizi, což rovněž musíme zohlednit.⁹⁶

Pravděpodobně nemusíme opět zdůrazňovat, že pro libertariány je myšlenka svobody naprosto klíčová. V důsledku toho často považují donucovací zásahy ze strany vlády za porušování základních práv jednotlivce. V reakci na pandemii COVID-19 však byla zavedena některá právní omezení individuálních aktivit a kvůli konfliktu mezi těmito omezeními a libertariánskými základními hodnotami bylo libertariánství při pokusech o obhajobu takových politik většinou ignorováno. Zároveň byl libertarianismus zneužíván těmi, kdo se domnívají, že jakýkoli druh intervence je nepřijatelný. Avšak i libertarianismus nabízí určitá řešení, která se shodují s jeho ideologií.

Od počátku pandemie řada zemí prosazuje opatření, jako je fyzické distancování se od ostatních, s cílem omezit šíření COVID-19. Jedním z nejpřísnějších opatření tohoto druhu je tzv. lockdown, který se vyznačuje zavíráním škol a restaurací, omezením shromažďování a omezením používání veřejné dopravy. Pokud se denní přírůstek nových případů dramaticky zvýší, může dojít k uzavření celého města. Takové uzavírací opatření lze však považovat za vážný zásah do soukromé sféry, a proto je mnoho lidí, kteří se staví proti takovým zásahům a přineslo řadu protestů po celém světě. Podle protestujících opatření při lockdownu porušují svobodu jednotlivce.

Ač se to může zdát jako oxymorón, i libertariáni schvalují lockdown za předpokladu, že toto opatření je prováděno rozumně. Libertariáni připouštějí, že činnost lidí (v tomto případě šíření nemoci) má nezanedbatelné negativní dopady, když nejsou zavedena žádná opatření. Tyto dopady jsou navíc nepřijatelně závažné, zejména pro starší osoby a osoby s chronickými onemocněními. Libertariáni říkají, že sociální distancování se a s ním spojená ochranná opatření jsou „veřejným statkem“. Ideální řešení by z libertariánského pohledu bylo takové, že by si každý tuto skutečnost uvědomoval a omezoval své kontakty s okolím sám, ze svého vlastního přesvědčení. Ačkoli se většina lidí

⁹⁶ *Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic*. [online]. Wiley Online Library, 2022. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z: [Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic - Cato - - Bioethics - Wiley Online Library](#).

snaží omezit své sociální kontakty, aby snížili riziko infekce, a altruistické pohnutky mohou motivovat lidi k dobrovolnému provádění různých ochranných opatření, taková dobrovolná opatření nejsou dostatečná pro zvládnutí pandemie.

Z těchto důvodů lze na tuto otázku pohlížet jako na naléhavý problém, který vyžaduje kolektivní akci, a který představuje důvod ospravedlnitelných donucovacích zásahů ze strany libertariánského státu. Vzhledem k tomu, že jsou životy lidí ohroženy nepřijatelným a odvratitelným způsobem, zdá se, že i minimální stát podle Nozicka může schválit určitá omezení.⁹⁷

V situacích, kdy je vynucení nezbytné, libertariáni prosazují prosté rozpuštění shromáždění bez sankcí. Silné spoléhání se na vynucování by mohlo být nejen v některých ohledech zbytečné, ale mohlo by se vymstít i tím, že by vyvolalo protesty a tím vytvořit ještě větší chaos. Co se týče samotného omezení pohybu, libertariáni přicházejí s jiným řešením – uzavřít všechna místa, která neslouží ke splnění základních životních potřeb. Když se lidé nebudou mít kde scházet, tak zůstanou sami doma bez nutnosti cokoli zakazovat.⁹⁸

Co ale liberalismus důsledně odmítá, je využití mobilních aplikací pro vyhledávání kontaktů, které se ve vědeckém výzkumu ukázaly jako užitečné při kontrole šíření COVID-19.¹⁶ Od zavedení takových aplikací se sice očekává, že budou podporovat veřejné dobro způsobem, který by liberalisté mohli podporovat, avšak libertariáni takové aplikace buď odmítli, nebo by je přijali jen se silnými výhradami. To především z důvodu, že porušují jedno ze základních práv libertarianismu, a to právo lidí na soukromí. Porušení tohoto základního práva by mohlo mít velmi vážné důsledky. Informace o osobním životě lidí shromážděné prostřednictvím sledovacích aplikací mohou být zneužity (zejména pokud se tyto informace dostanou do rukou třetích stran prostřednictvím hackingu nebo úniku dat, což je nezanedbatelné riziko). A i pouhá možnost takového zneužití je pro libertariány nepřijatelná hrozba, která může zasáhnout do sociálního a ekonomického života lidí. Libertarianismus tedy odmítá obětovat

⁹⁷ *Social distancing as a public good under the COVID-19 pandemic*. [online]. National Library of Medicine, 2020. [cit. 7. 3. 2022]. Dostupné z: [Social distancing as a public good under the COVID-19 pandemic - PubMed \(nih.gov\)](#).

⁹⁸ *Libertarianism and the Coronavirus Pandemic*. [online]. Cato Institute, 2020. [cit. 7. 3. 2022]. Dostupné z: [Libertarianism and the Coronavirus Pandemic | Cato at Liberty Blog](#).

právo jednotlivce na soukromí, aby sloužil nějakému sociálnímu nebo kolektivnímu cíli.⁹⁹

Avšak zde je potřeba zdůraznit, že libertariáni nezlehčují význam ekonomické situace společnosti nebo zdravotních obtíží. Právě naopak, libertarianismus uznává, že zdraví a příjem jsou rozhodující v životě jednotlivce. Kromě toho svobodná společnost vyžaduje tržní transakce, a také hospodářský růst, protože pouze za podmínek hospodářského růstu se lidé mohou mít lépe, aniž by si ostatní současně pohoršili.

Dlouhý a přísný lockdown však omezuje tržní transakce a zpomaluje hospodářský růst a může způsobit celou řadu hospodářských škod. Tím jednak přímo ovlivňuje ekonomickou situaci lidí, ale nepřímo i jejich zdravotní stav, zejména v případě výše uvedených zranitelných skupin. Vezmou-li se v úvahu takovéto negativní dopady dlouhých a přísných lockdownů, libertariáni je již nemohou akceptovat. Tento negativní závěr odhaluje sílu libertariánských teorií, protože dokládá, že libertariánství může rozumně zvládnout kompromis mezi zdravím jednotlivců a ekonomikou.¹⁰⁰

Očekává se, že lockdown ochrání zdraví lidí a v krátkodobém horizontu výhody přísného lockdownu pravděpodobně převáží nad negativními dopady, ale z dlouhodobého hlediska to již neplatí. Aby libertariáni ochránili uplatňování principu self-ownership - mohou libertariáni schvalovat lockdown, ale pouze tehdy, pokud tato pandemie představuje hmatatelné riziko. Avšak vzhledem k tomu, že lockdown výrazně omezuje osobní svobody, poškozují ekonomiku a negativně ovlivňuje duševní zdraví jednotlivců, zejména těch zranitelných, není optimální zcela zakázat volný pohyb jednotlivců.

⁹⁹ *Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic*. [online]. Wiley Online Library, 2022. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z: [Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic - Cato - - Bioethics - Wiley Online Library](#).

¹⁰⁰ *Ibidem*.

Závěr

Na základě informací a materiálů, které byly analyzovány v průběhu psaní této diplomové práce, se autorka závěrem pokusí čtenáři shrnout nejdůležitější poznatky z této práce.

Zastánci libertarianismu zdůrazňují nadřazenost osobní svobody a autonomního rozvoje člověka nad regulatorní rolí státu a jeho institucí. Tyto ideje se nedotýkají pouhé svobodné vůle člověka, ale zároveň deklarují právo na svobodný politický, ekonomický, sociální a kulturní život jedince. Libertarianismus říká, že člověk je vlastníkem své vlastní osoby, tudíž i vše, co je jeho dílem, náleží jemu. Také kategoricky odmítá užití násilí. To může být použito pouze proti člověku, který se sám násilí dopustí; tedy pouze v obraně proti agresivnímu jednání jiného.

Institucionálně je spojen s myšlenkou minimálního stavu, omezeného na splnění těch nejzákladnějších funkcí, jako je ochrana občanů před externím nebezpečím nebo i mezi sebou navzájem.

Autorka v práci zjistila, že libertarianismus, ač kritizuje přílišné zásahy vlády do života jednotlivců, její roli zcela nezpochybňuje. Při ochraně lidských životů i libertariáni uznávají, že pouhé spolehnout se na dodržování dobrého chování nestačí a vláda by v těchto situacích měla vystupovat aktivně. Z těchto důvodů lze na kritické okamžiky pohlížet jako na naléhavý problém, který vyžaduje kolektivní akci, a který představuje důvod ospravedlnitelných donucovacích zásahů ze strany libertariánského státu. Vzhledem k tomu, že jsou životy lidí ohroženy nepřijatelným a odvratitelným způsobem, zdá se, že i minimální stát podle nejtvrdsích libertariánů může schválit určitá omezení. Libertariáni si uvědomují, že je potřeba, aby stát zajistil práva jednotlivců a řešil potíže, které jednotlivci mohou způsobit ostatním.

Mnoho libertariánů, kteří prosazují svobodu jednotlivce a jsou obecně skeptičtí vůči vládním autoritám, avšak otevřeně odsoudilo například kampaně pro očkování a společenská distanční opatření v rámci boje s pandemií viru COVID-19, jako neopodstatněný zásah do osobní svobody. Lze tedy konstatovat, že liberalismus jako takový je v případě krizí neuplatnitelný – je potřeba jej modifikovat.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1.] ADAMOVI, K., KRÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J. Politologický slovník. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2001, ISBN:80-7179-469-4.
- [2.] BARŠA, Pavel. Teorie spravedlnosti Johna Rawlse. [online]. Politologickycasopis.cz. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: 1995-4-6-Barsa-Teorie spravedlnosti Johna Rawlse.pdf (politologickycasopis.cz).
- [3.] DAHL, R. A. překlad FOLTÝN, Jiří. O demokracii: Průvodce pro občany. Portál: Praha, 2001. ISBN 80-7178-422-2.
- [4.] FEINBERG, Joel. Harm to Self. Oxford: Oxford University Press, 1986. ISBN10 0195046641.
- [5.] FRIEDMAN, M. Kapitalismus a svoboda. 1. vydání. Praha: Liberální institut, 1994. ISBN 80-85787-33-4.
- [6.] GRAY, John. Liberalismus. 1. vydání. Praha: Občanský institut, 1999. ISBN 80-86228-01-0.
- [7.] HEYWOOD, A., Politické ideologie. 4. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN978-80-7380-137-3.
- [8.] HOSPERS, John. What libertarianism is. [online]. The Libertarian Alternative, 1974. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: phil315_101.pdf (callutheran.edu).
- [9.] CHAIT, Jonathan. Richard Epstein Can't Stop Being Wrong About the Coronavirus. [online]. New York Inteligencer. [cit. 27. 1. 2022]. Dostupné z Richard Epstein Can't Stop Being Wrong About the Coronavirus (nymag.com).
- [10.] JANOTOVÁ, Ludmila. Pojem státu v díle Aristotela a Platóna. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická. Katedra filozofie. Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Naxera Ph.D.
- [11.] LOCKE, John. Second Treatise of Government. [online]. The Project Gutenberg EBook, 2012. [cit. 11. 2. 2022]. ISO-8859-1. Dostupné z: LockeJohnSECONDTREATISE1690.pdf (hku.hk).

- [12.] LONG, Roderick T. Anarchy. Anarchism/Minarchism: Is a Government Part of a Free Country?. Ashgate; 1st edition, 2016. ISBN 978-0754660668.
- [13.] MARTINEK, Jan. Teorie deliberativní demokracie v praxi. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie. Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Ondřej Císař, Ph.D.
- [14.] MENCL, Matouš. Teoretická východiska BHL. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra politologie. Vedoucí práce: Mgr. Pavel Dufek, Ph.D. Dostupné z: [MencL_Matous_bak.prace_Teoreticka_vychodiska_BHL_final.pdf](#) (muni.cz).
- [15.] MILL, John Stuart. On Liberty. Ontario: Batoche Books Limited, 2001. Dostupné z On Liberty (mcmaster.ca).
- [16.] NOZICK, Robert. Anarchy, State and Utopia. New York: Basic Books, 1974. ISBN 10: 063119780X.
- [17.] ORISADIPE, Oluwatomisin Isaac. Libertarianism and its critics. Idaho, 2016. Disertační práce. University of Idaho. Major in Political Science College of Graduate studies. Vedoucí práce: William Lund, PhD.
- [18.] PLATON. ed. BLOOM, Allan. The Republic. New York: Basic Books, 2016. ISBN-13: 9780465094080.
- [19.] RAWLS, John. Justice as fairness: A restatement. Cambridge: Harvard University Press. 2001. ISBN 9780674005112.
- [20.] RAWLS, John. Political Liberalism. Columbia University Press, 2005. ISBN: 0231130899.
- [21.] SANDEL, Michael J. Democracy's Discontent: America in Search of a Political Philosophy. Cambridge: Harvard University Press, 1996.
- [22.] SMITH, Adam. ed. CANNAN, Edwin. The Wealth of Nations. New York: Random House Modern Library, 1994. ISBN: 0679424733.
- [23.] SUNSTEIN, Cass R. THALER, Richard H. Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron, University of Chicago Law School. 2003.
- [24.] ZWOLINSKI, Matt. The libertarian nonaggression principle. [online]. Cambridge University Press, 2016. [cit. 15. 2. 2022]. <https://www.cambridge.org/core/journals/social-philosophy-and>

[policy/article/abs/libertarian-nonaggression](https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1988/iss1/4)

principle/E8CF5446CB1D9601EFA043F7903F1CB1.

Časopisecké články

- [1.] EPSTEIN, Richard A. AIDS, Testing and the Workplace. University of Chicago Legal Forum: Vol. 1988, Article 4. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1988/iss1/4>.
- [2.] FREEMAN, Samuel. "Illiberal Libertarians: Why Libertarianism Is Not a Liberal View." Philosophy & Public Affairs 30, no. 2. 2001. 105–51. <http://www.jstor.org/stable/3557960>.
- [3.] CHARTIER, Gary. Reconciling Rawls and Hayek?. The Independent Review 17, no. 4. 2013. s. 607–12. Dostupné z: Reconciling Rawls and Hayek?: The Independent Review: The Independent Institute.
- [4.] KOROBKIN, Russell. Libertarian Welfarism. California Law Review 97, no. 6. 2009. 1651–85. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20677921>.
- [5.] TAYLOR, Robert S. Self-Ownership and the Limits of Libertarianism. Social Theory and Practice 31. no. 4. 2005. pp. 465- 482. ISBN 0037-802X.

Webové stránky a internetové zdroje

- [1.] Aktuální informace k cestování do/z Francie v souvislosti s koronavirem COVID 19. [online]. Velvyslanectví České republiky v Paříži, 2022. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: Aktuální informace k cestování do/z Francie v souvislosti s koronavirem COVID 19 | Velvyslanectví České republiky v Paříži (mzv.cz).
- [2.] Americký konvoj znovu projede Českem. Bude zatím největší. [online]. Natoaktual.cz, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: Americký konvoj znovu projede Českem. Bude zatím největší - Natoaktual.cz.
- [3.] Ballot Access Home. [online]. Ballot Access News. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: ballot-access.org.
- [4.] Britská studie REACT: U více jak 2/3 nakažených jde o reinfekce. [online]. Kurzy.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: kurzy.cz/zpravy/631250-britska-studie-react-u-vice-jak-2-3-nakazenych-jde-o-reinfekce/.

- [5.] COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR. [online]. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné z: onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19.
- [6.] Čína stále razí politiku nulové tolerance vůči covidu-19. [online]. BusinessINFO.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: Čína stále razí politiku nulové tolerance vůči covidu-19 | BusinessInfo.cz.
- [7.] Další obvinění pro antivaxera Tušla: Ke stalkingu přibylo výtržnictví. Stíhaná je i Peterková: Šířila poplašné zprávy. [online]. Blesk.cz, 2022. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z [www: blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-krimi/702377/stihani-antivaxera-tusla-za-stalking-trable-se-zakonem-ma-i-peterkova-policie-sirila-poplasne-zpravy](http://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-krimi/702377/stihani-antivaxera-tusla-za-stalking-trable-se-zakonem-ma-i-peterkova-policie-sirila-poplasne-zpravy).
- [8.] Enclosing the land. [online]. UK Parliament. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/towncountry/landscape/overview/enclosingland/>.
- [9.] Evropská pirátská strana má nové vedení i členy. [online]. Piráti.cz, 2022. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: Evropská pirátská strana má nové vedení i členy (pirati.cz).
- [10.] Free Market Fairness [online]. Boston review, 2012. [cit. 29. 1. 2022]. Dostupné z: Free Market Fairness - Boston Review.
- [11.] Freedom of conscience. [online]. United Nation Human Rights Office of the High Commissioner. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: OHCHR | Module 1: Freedom of conscience.
- [12.] Friedrich August von Hayek. [online]. Mises.cz. [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné z: Ekonomické nepravdelníky, IX. Friedrich August von Hayek – Mises.cz.
- [13.] Immigration. [online]. Libertarian, The Party of Principle. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: Immigration | Libertarian Party (lp.org).
- [14.] Jo Jorgensen.. Ballotpedia.com. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: Jo Jorgensen – Ballotpedia.
- [15.] Jo Jorgensenová. Žena, která tak trochu porazila Trumpa. [online]. E15.cz, 2020. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: e15.cz/volby/volby-v-usa/jo-jorgensenova-zena-kerá-tak-trochu-porazila-trumpa-1374970.

- [16.] John Thomasi Political Theorist. [online]. Brown University. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: Home | John Tomasi - Political Theorist (brown.edu).
- [17.] Kdo je Urza? [online]. Urza.cz. [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné z: <https://about.urza.cz/>.
- [18.] Koronavirus. [online]. DeníkN. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: Koronavirus – Deník N (denikn.cz).
- [19.] Left libertarianism. [online]. Libertarianism.org, 2008. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: Left Libertarianism: A Libertarianism.org Guide.
- [20.] Libertarian Accounts of Free Will. Oxford Scholarship online, 2003. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: Libertarian Accounts of Free Will - Oxford Scholarship (universitypressscholarship.com).
- [21.] Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic. [online]. Wiley Online Library, 2022. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z: Libertarian approaches to the COVID-19 pandemic - Cato - - Bioethics - Wiley Online Library
- [22.] Libertarian Party National Convention Minutes. [online]. Portland, 2006. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: Microsoft Word - lpnatconv2006.doc .
- [23.] Libertarianism and the Coronavirus Pandemic. [online]. Cato Institute, 2020. [cit. 5. 3. 2022]. Dostupné z: Libertarianism and the Coronavirus Pandemic | Cato at Liberty Blog.
- [24.] Libertarianism. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2019. [cit. 02. 1. 2022]. Dostupné z: Libertarianism (Stanford Encyclopedia of Philosophy).
- [25.] Libertariánské dědictví: Americká revoluce a klasický liberalismus. [online]. Kurzy.cz, 2006. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: kurzy.cz/zpravy/402867-libertarianske-dedictvi-americka-revoluce-a-klasicky-liberalismus/.
- [26.] Locke's Political Philosophy. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2020. [cit. 12. 1. 2022] Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/locke-political/>.
- [27.] Lukašenko ve vlastní pasti. Migranti se hromadí v Bělorusku. [online]. iDNES.cz, 2021. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z Lukašenko ve vlastní pasti. Migranti se hromadí v Bělorusku - iDNES.cz.

- [28.] Migrantů jsou pro nás příležitost. [online]. Migraceonline.cz, 2015. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: Migrantů jsou pro nás příležitost : Migrace Online
- [29.] Minarchists and anarchists in libertarian history. [online]. Libertarianism.org, 2018. [cit. 26. 2. 2022]. Dostupné z: Minarchists and Anarchists in Libertarian History | Libertarianism.org
- [30.] Murray N. Rothbard. [online]. Mises.cz. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: Murray N. Rothbard – Mises.cz
- [31.] Náš program. [online]. Volnyblok.cz. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://volnyblok.cz/nas-program/>
- [32.] NATO warns Russian military buildup in Belarus is largest in 30 years. [online]. The Times Of Israel, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: [timesofisrael.com/nato-warns-russian-military-buildup-in-belarus-is-largest-in-30-years/](https://www.timesofisrael.com/nato-warns-russian-military-buildup-in-belarus-is-largest-in-30-years/)
- [33.] Neočkovaným konec lockdownu v Rakousku moc nepřilepší, říká šéf ambasády. [online]. iDNES.cz, 2022. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: Neočkovaným konec lockdownu v Rakousku moc nepřilepší, říká šéf ambasády - iDNES.cz
- [34.] Hlídači státu. [online]. Hlidacstatu.cz. [cit. 18. 1. 2022]. Dostupné z: O Hlídači státu - Hlídač státu (hlidacstatu.cz)
- [35.] Mises. [online]. Mises.cz. [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: O nás – Mises.cz
- [36.] Očima libertariána: Jak by tady mohlo být krásně... . [online]. Reflex.cz, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: reflex.cz/clanek/komentare/101024/ocima-libertariana-jak-by-tady-mohlo-byt-krasne.html
- [37.] Pro Libertate – O nás. [online]. Pro Libertate, Institut práva a občanských svobod. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: ProLibertate.cz – Institut práva a občanských svobod
- [38.] Proč vlastně vzniklo hnutí Otevřeme Česko – Chcíp PES?. [online]. Otevřemečesko.cz. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: O NÁS! - OTEVŘEME ČESKO - Chcíp PES (otevremecesko.cz)

- [39.] Putin označil rozpad SSSR za katastrofu. [online]. BBC Czech.com, 2005. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: BBC Czech.com
- [40.] Robert Nozick. [online]. Britannica, 2022. [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: Robert Nozick | American philosopher | Britannica
- [41.] Rusko v krizové situaci vyhlásilo týdenní pracovní volno, lidé ve velkém skupují zájezdy. [online]. iRozhlas, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: Rusko v krizové situaci vyhlásilo týdenní pracovní volno, lidé ve velkém skupují zájezdy | iROZHLAS - spolehlivé zprávy
- [42.] Řádění omikronu v Izraeli: Víc nakažených za leden než za celý rok 2021! A nová opatření. [online]. Blesk.cz, 2022. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: blesk.cz/clanek/zpravy-koronavirus/702526/radeni-omikronu-v-izraeli-vic-nakazenych-za-leden-nez-za-cely-rok-2021-a-nova-opatreni.
- [43.] Six reasons libertarians should reject the non-aggression principle. [online]. Libertarianism.org, 2013. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: Six Reasons Libertarians Should Reject the Non-Aggression Principle | Libertarianism.org
- [44.] Social distancing as a public good under the COVID-19 pandemic. [online]. National Library of Medicine, 2020. [cit. 7. 3. 2022]. Dostupné z: Social distancing as a public good under the COVID-19 pandemic - PubMed (nih.gov)
- [45.] The End. [online]. Bleeding heart libertarians, 2020. [cit. 3. 2. 2022]. Dostupné z: The End - Bleeding Heart Libertarians
- [46.] The Libertarian Republic, About us. [online]. The Libertarian Republic. [cit. 23. 2. 2022]. Dostupné z: thelibertarianrepublic.com
- [47.] The Minarchist's Dilemma. [online]. Strike The Root, 2004. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z The Minarchist's Dilemma | Strike-The-Root: A Journal Of Liberty
- [48.] The Two Faces of Liberalism. [online]. Wiley. [cit. 21. 1. 2022]. Dostupné z: The Two Faces of Liberalism | Wiley
- [49.] Vláda schválila pomoc Ukrajině. Česko daruje zemi čtyři tisíce dělostřeleckých granátů. [online]. iROZHLAS, 2022. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: Vláda schválila pomoc Ukrajině. Česko daruje zemi čtyři tisíce dělostřeleckých granátů | iROZHLAS - spolehlivé zprávy

- [50.] Všichni vlastizrádci skončí na šibenici, hrozili demonstranti před Sněmovnou. [online]. Deník.cz, 2022. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z:<https://www.denik.cz/regiony/praha-demonstrace-pandemicky-zakon-chcipl-pes-20220125.html>
- [51.] What you should know about the Non-Agression Principle. [online]. Learn Liberty, 2017. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: What you should know about the Non-Agression Principle | Learn Liberty
- [52.] Who we are [online]. The Seasteading Institute. [cit. 29. 1. 2022]. Dostupné z: About – The Seasteading Institute
- [53.] Zdravé fórum – Kdo jsme. [online]. Zdravé fórum, Občanská platforma pro obnovení normálního života. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: Zdravé fórum - Občanská platforma pro obnovení normálního života (zdraveforum.cz)
- [54.] 20 nejdůležitějších bodů pirátského programu. [online]. Piráti.cz. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/psp2017/20-nejdulezitejsich-bodu-programu/>